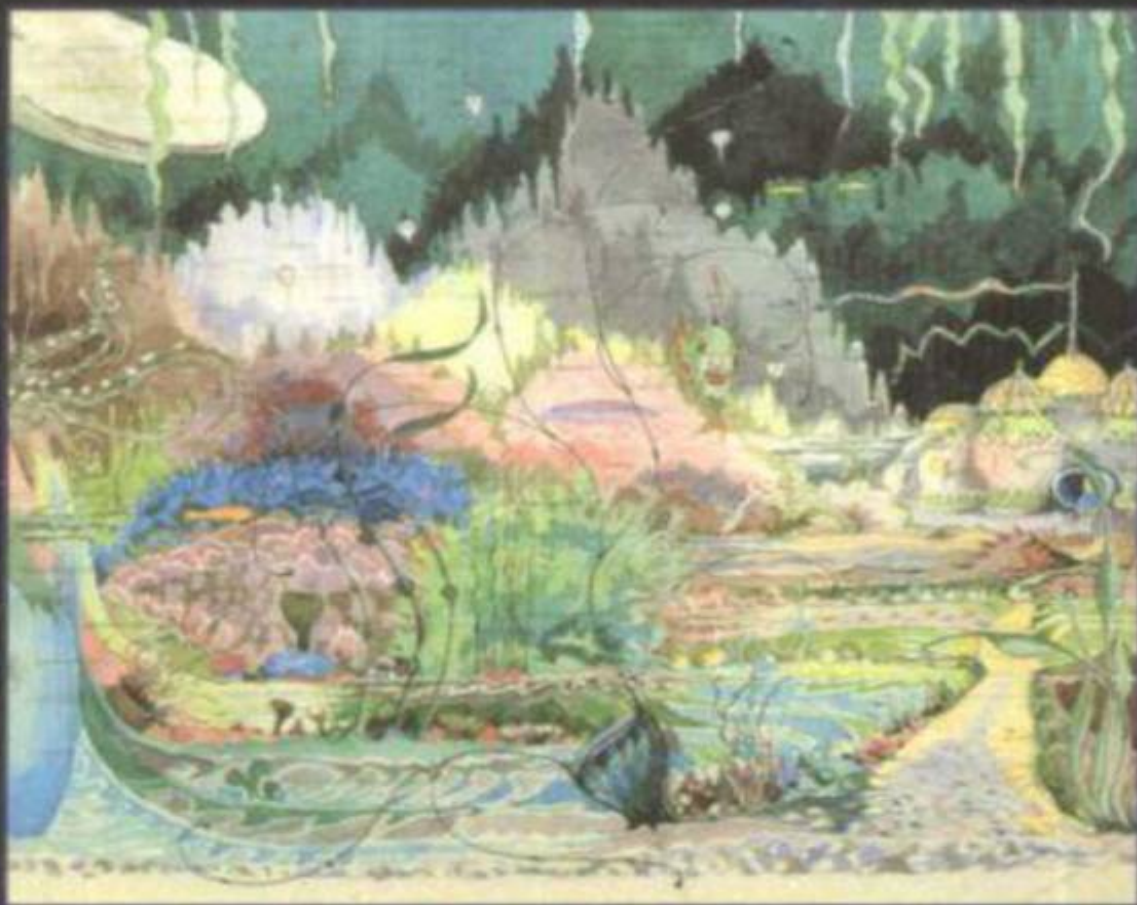

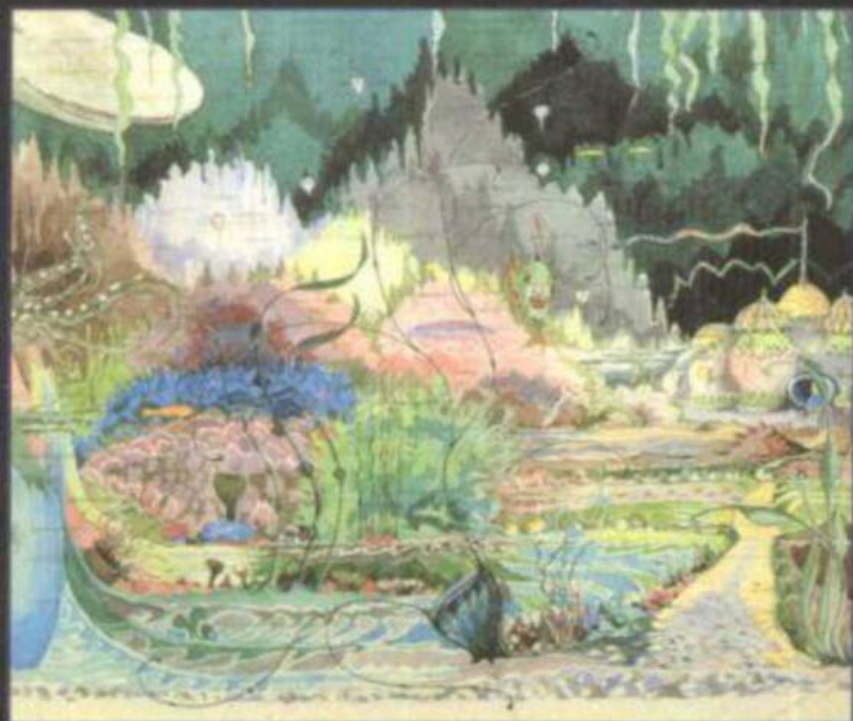
J.R.R. TOLKIEN

 ROVERANDOM

ALGORITAM

J.R.R. TOLKIEN

Roverandom

ALGORITAM

J. R. R. Tolkien ROVERANDOM

Naslov izvornika ROVERANDOM

Logotip naslova Igor Kordej

Urednik Neven Antičević

Izvornik priredili za tisak Christina Schull Wayne G. Hammond

Preveo Zlatko Crnković
ALGORITAM Zagreb 1998. prvo izdanje

***Ova je knjiga posvećena uspomeni na Michaela Hilaryja Reuela
Tolkiena 1920-1984.***

UVOD

U ljeto 1925. godine J.R.R. Tolkien otišao je sa ženom Edithom i sinovima Johnom (u osmoj godini života), Michaelom (u petoj godini) i Christopherom (kojem nije bila još ni godina dana) na ljetovanje u Filey, gradić na obali Yorkshirea, koji je i dan danas omiljeno ljetovalište. Bijaše to nepredviđen odmor, u čast imenovanja Tolkiena za profesora anglosaksonskog na katedri Rawlinsona i Boswortha u Oxfordu, gdje je imao nastupiti 1. listopada iste godine. Zacijelo mu je taj boravak u Fileyu trebao poslužiti da se dobro odmori prije nego što preuzme taj posao, ali i prije nego što u sljedeća dva semestra nastavi predavati na Sveučilištu u Leedsu, jer su mu se te dvije profesure poklopile. Tolkienovi su bili unajmili ladanjsku kuću iz doba kralja Edwarda u Fileyu na tri ili četiri tjedna - poslije ćemo objasniti zašto su ti datumi nepouzdana - kuću koja je vjerojatno pripadala ravnatelju mjesne pošte i koja se dizala visoko na litici iznad morskog žala. S tog je mjesta pucao nesmetan pogled na istok, pa su se mladog Johna Tolkiena snažno dojmile dvije-tri prekrasne večeri u kojima je uštap izlazio iz mora bacajući srebrnu "stazu" preko pučine.

U to je vrijeme Michael Tolkien neobično volio sićušnu igračku u obliku psa izrađenu od olova i obojenu crnom i bijelom bojom. Jeo je i spavao s njom, i nosio je posvuda sa sobom; teška se srca rastajao s njom kad je morao oprati ruke. Ali, dok su bili na odmoru u Fileyu, pošao je jednog dana s ocem i starijim bratom u šetnju i, onako uzbuđen zbog skakanja s kamena na kamen u moru, odložio je igračku na krupni bijeli šljunak na žalu. Crno-bijeli psić postao je usred šljunka praktički nevidljiv pa ga je dječak izgubio. Michael je bio očajan što ne može naći igračku, iako su je toga i idućeg dana uporno tražili i njegov otac i stariji brat.

Gubitak najdraže igračke težak je udarac za svako dijete. Zacijelo je upravo to ponukalo Tolkiena da izmisli "objašnjenje" za ono što se dogodilo: priču u kojoj čarobnjak pretvara pravog psa po imenu Rover (Skitnica) u igračku, koju na morskome žalu izgubi dječak vrlo sličan Michaelu. Psić zatim susreće smiješnog "pješčanog vješca" i doživljava kojekakve pustolovine na Mjesecu i u podmorju. Sve je to upravo tako opisano u priči *Roverandom*, kako ju je pisac na kraju napisao. Da je nije odmah svu izmislio

nego da ju je postupno smišljao i pripovijedao u više nastavaka, dade se zaključiti iz njezinih brojnih epizoda i iz njezine dužine. To potvrđuje i prekratak, na žalost, zapis iz Tolkienova dnevnika (koji gotovo sigurno potječe iz 1926. godine a sažima događaje iz 1925. godine) o nastanku *Roverandoma* u Fileyu: "Sročio priču o 'Roverandomu' da zabavim Johna (pa i sebe dok je nastajala)". Ne znamo pouzdano, na žalost, što je mislio kad je napisao "sročio" - možda samo to da je cijelu tu priču (u ondašnjem obliku) ispriповjedio djeci na godišnjem odmoru. Međutim, napomena u zagradama potkrepljuje zaključak da je priča nastajala tijekom sama pripovijedanja.

Čudno je što se u tom dnevničkom zapisu spominje samo John, iako se iza priče o Roveru zapravo krije Michaelova nezgoda. Možda se Michael zadovoljio prvobitnom epizodom u kojoj je objašnjen nestanak njegove igračke, pa ga nastavak priče nije više toliko zanimao koliko Johna. A Tolkien se očito bio zagrijao za tu priču koja je u nastavku bivala sve složenija. Nigdje nije zabilježeno, i nitko više danas ne zna, u kojem je obliku *Roverandom* prvobitno bio zamišljen - jesu li, primjerice, sve one domišljate jezične doskočice i aluzije na mitove i legende bile u priči od sama početka, ili ih je pisac nadodao kad je pisao konačnu verziju priče.

Nakon spomenutog višemjesečnog razdoblja, Tolkien je zapisao u dnevniku i da je obitelj doputovala u Filey (iz Leedsa) 6. rujna 1925. i da je ondje ostala do 27. rujna. Ali u najmanju ruku prvi od tih datuma ne može biti točan (u dnevniku je isto tako pogrešno zabilježeno da je 6. bio u subotu, a ne u nedjelju, kako je uistinu bilo). Budući da se John Tolkien još uvijek živo sjeća uštapa kako se zrcali u moru, i budući da je taj prizor jamačno vrlo rano nadahnuo autora na Roverovo putovanje "Mjesečevom stazom" u *Roverandomu*, Tolkienovi su zacijelo bili u Fileyu u vrijeme uštapa, koji je u rujnu 1925. godine počeo u utorak, 2. rujna. Isto se tako može prilično pouzdano ustvrditi da su u Fileyu bili u subotu po podne 5. rujna, kad je sjeveroistočnu obalu Engleske pogodilo strahovito nevrijeme. John Tolkien se i toga živo sjeća, a o tom su događaju pisale i novine u to doba. Nekoliko sati prije predviđenog vrhunca plime, more se silno uzburkalo i prelilo preko lukobrana i

obalnog šetališta u Fileyu, uništilo mnoga zdanja uz samu obalu i opustošilo morski žal te tako definitivno raspršilo svaku nadu da će se na njemu još naći

Michaelova igračka. Žestoki vjetrovi toliko su tresli ladanjskom kućom u kojoj su Tolkienovi boravili da svu noć nisu ni oka sklopili, bojeći se da im vjetrušina ne odnese krov nad glavom. John Tolkien se još sjeća kako je otac starijim sinovima pričao priču ne bi li ih umirio, i kako im je upravo u to vrijeme počeo pripovijedati o psu Roveru koji se pretvorio u začaranu igračku, "Roverandoma". Ta je oluja svakako nadahnula pisca da napiše i onu epizodu pri kraju *Roverandoma*, u kojoj se stara Morska zmija budi iza sna i na taj način izaziva velike poremećaje u vremenskim prilikama. ("Kad bi se tek malko ispružila, voda bi se podigla i zatresla i iskrivila kuće i narušila mir stanovnicima na milje i milje unaokolo") (str. 73.).

Nema dokaza da je Tolkien napisao *Roverandoma* dok je boravio u Fileyu. Međutim, jedna od pet ilustracija koje je izradio za ovu priču, krajolik s Mjeseca reproduciran u ovoj knjizi, nosi godinu 1925. i moguće je da ju je Tolkien nacrtao u Fileyu upravo toga ljeta. Tri preostale ilustracije *Roverandoma* izrijekom potječu iz rujna 1927, kad su Tolkienovi bili na odmoru u Lyme Regisu, na južnoj obali Engleske: *Bijeli zmaj progoni Roverandoma i Mjeseca-Peseca* (posvećeno Johnu

Tolkienu), *Kuća u kojoj su započele "Roverove" pustohvine kao "igračke"* (posvećeno Christopheru Tolkienu) i prekrasni akvarel *Perivoji palače sirenskog kralja*. Na svakoj su od njih zapisani mjesec i godina njihova nastanka; na jednom drugom crtežu, na kojem Rover stiže na Mjesec jašući na galebu Mewu, piše: — 1927-28.". Sve su te slike reproducirane u ovoj knjizi. Mjesec rujna 1927. naveden na ilustracijama upućuje nas na zaključak da je Tolkien u Lyme Regisu prepričavao sinovima *Roverandoma*, možda zato što su opet bili zajedno na odmoru na moru pa su se prisjetili događaja u Fileyu od prije svega dvije godine. Posveta Christopheru Tolkienu na crtežu *Kuća u kojoj su započele "Roverove" pustolovine kao "igračke"* upućuje nas isto tako na zaključak da je Christopher bio već dovoljno star da razumije priču (u rujnu 1925. bio je još, naravno, premlad) i da je autor

prepričavao tu priču bar djelomice i zato što je najmlađi sin nije bio čuo u prvotnoj prigodi.

Možda je upravo ponovo probuđeno zanimanje za *Roverandoma* u ljeto 1927. godine ponukalo Tolkiena da napokon baci priču na papir; jer čini se da je to doista učinio potkraj te godine, vjerojatno o božićnim blagdanima. Skloni smo ovom mišljenju - iako možemo samo nagađati jer nema datiranih rukopisa ni drugih čvrstih dokaza - na temelju dviju zanimljivih (iako prilično nepouzdatih) pojedinosti. Obje se odnose na kraj drugog poglavlja *Roverandoma*, gdje se pripovijeda o tome kako su Roverandom i njegov prijatelj Mjesec-Pesec uznemirili Velikog Bijelog Zmaja, i kako ih on zatim progoni u ludoj jurnjavi. O tom je zmaju rečeno da je često izazivao izgrede: —Ponekad je, kad bi slavio kakvu zmajevsku svetkovinu, ili kad bi ga spopao bijes, puštao iz svoje pećine prave crvene i zelene plamenove, a počesto i oblake dima. Dva-tri puta je pocrvenio cijeli Mjesec ili mu pogasio sav sjaj. U takvim bi nemilim zgodama Mjesec-Svat... sišao u podrum, otčepio svoje najbolje čarolije i nastojao što prije ponovo očistiti zrak." (str. 33.). U ovom slučaju prekinuo je njegovu bjesomučnu potjeru za psima u posljednji čas Mjesec-Svat čarolijom koju je ispalio u truh zmaju. Zbog toga —sljedeća pomrčina nije uspjela jer je zmaj bio previše zaokupljen lizanjem svoga truh da bi se mogao posvetiti poslu" (str. 35.) - aluzija na vjerovanje, spomenuto u prethodnom pasusu, da pomrčine Mjeseca izaziva zmajevski dim.

Neki elementi ovoga poglavlja *Roverandoma* - od kojih je jedan (napasni zmaj na Mjesecu) svakako bio dio priče iz rujna 1927. godine, kao što se vidi i iz datirane ilustracije - pojavljuju se i u neobično sličnom obliku u dosad neobjavljenom pismu što ga je pripovjedač Tolkien napisao sinovima u prosincu iste godine pod imenom "Djed Božićnjak". U tom pismu, jednom iz izvanredne serije pisama "Djeda Božićnjaka" koje je Tolkien napisao između 1920. i 1943. godine, Mjesec-Svat posjećuje Sjeverni pol gdje popije malo previše konjaka jedući usput kolače s grožđicama i igrajući se božićne igre u kojoj se grožđice vade iz upaljenog konjaka i zoblju. Potom zaspi pa ga bijeli medvjed gurne pod sofu gdje ostaje spavati do sutradan. Za njegova izbivanja zmajevi

izađu na Mjesec i puste tako gust dim da izazovu pomrčinu. Mjesec-Svat mora se brže-bolje vratiti na Mjesec i poslužiti se posebnom čarolijom da uspostavi red.

Sličnosti između te priče i epizode s Velikim Bijelim Zmajem u *Roverandomu* prevelike su da bi bile slučajne. Odatle se može s priličnom dozom sigurnosti zaključiti da je Tolkien imao na umu *Roverandoma* kad je u prosincu 1927. pisao pismo "Djeda Božićnjaka" svojoj djeci. Nemoguće je sad ustanoviti je li izmislio vjerovanje da pomrčinu na Mjesecu izazivaju zmajevi tek kad je pisao to pismo ili se u tu svrhu poslužio već postojećom idejom iz *Roverandoma*, ali je sigurno da su te dvije stvari međusobno povezane.

Božićni blagdani omogućavali su Tolkienu da se na neko vrijeme oslobodi svojih akademskih obveza, pa je zacijelo baš u to vrijeme i napisao *Roverandoma*. Iako nije pouzdano utvrđeno da je to učinio u prosincu 1927. godine, jedna nas druga pojedinost upućuje na takav zaključak, bar kao na *terminus a quo*^[1] za najraniji (nedatirani) postojeći tekst. U tom tekstu, iza riječi — sljedeća pomrčina nije uspjela" (koje smo već citirali) slijedi napomena: "tako su bar ustvrdili astronomi [fotografi]". To je mišljenje zaista tada prevladavalo (prenio ga je i londonski *Times*) o totalnoj pomrčini Mjeseca koja je nastupila 8. prosinca 1927, ali je promatrači u Engleskoj nisu mogli vidjeti zbog naoblake. Što se toga tiče, ponovo će nam dobro doći pismo —Djeda Božićnjaka", jer je u njemu zabilježeno da je pomrčina nastupila za izbivanja Mjeseca-Svata točno 8. prosinca, što potkrepljuje mišljenje da je Tolkien znao za taj događaj iz zbiljskog svijeta.

Najraniji postojeći tekst *Roverandoma* jedna je od četiri verzije što se čuvaju među Tolkienovim spisima u Bodleyjevoj knjižnici u Oxfordu. Na žalost, petina je toga rukopisa izgubljena, što bi odgovaralo sadašnjem prvom poglavlju i prvoj polovici drugog poglavlja. Ostatak je sačuvan na dvadeset dvije stranice napisanih na brzinu, mjestimice teško čitljivim rukopisom, na različitim listovima papira (istrgnutim zacijelo iz školskih bilježnica), s mnogobrojnim naknadno unesenim ispravcima. Iza tog teksta slijede tri otipkane verzije, isto tako nedatirane, u kojima je Tolkien malo-pomalo proširivao priču i na mnogim mjestima

dotjerivao stil i detalje, ali nije unio nikakvu bitnu promjenu u sam zaplet. Prva otipkana verzija na trideset i dvije stranice, s mnogobrojnim ispravcima, bazirana je uglavnom na prethodnom rukopisu pa nam je uvelike pomogla u dešifriranju nečitljivih mjesta u prvobitnoj verziji. Ipak, otipkana verzija poprilično se razlikuje od prethodne pri samom kraju, gdje je dio u kojem Rover ponovo zadobiva svoj prvobitni oblik i veličinu (što je prije bio tako reći antiklimaks a sad ima dramatičnu i humorističku notu) znatno proširen. Nova je verzija prvobitno bila naslovljena *Roverove pustolovine*, ali je Tolkien perom promijenio naslov u *Roverandom*, kojem je dao prednost i u konačnoj verziji.

Druga od te tri otipkane verzije prekida se, očito autorovom izričitom voljom, iza svega devet otipkanih stranica, pri čemu je na posljednjoj stranici ispisano svega nekoliko redaka. Ona sadrži priču od početka mjesta na kojem je Mjesec —počeo polagati sjajnu stazu na vodu". Osim toga, jedan je dio rukopisa otipkan na poleđini jednog lista papira, ali je Tolkien uskoro odustao od pisanja, okrenuo papir u pisačkoj mašini i nastavio pisati na sadašnjoj pravoj stranici u nešto izmijenjenu obliku. U tu drugu otipkanu verziju unesene su promjene izvršene u prvoj verziji i još neki daljnji ispravci. Međutim, možda je još važnije napomenuti da je ova verzija uredno ispisana, za razliku od one prve. Tolkienu je sad bio važan izgled rukopisa pa je odmah otipkao i brojeve stranica na pojedinim listovima, a nije ih naknadno unosio perom. Ujedno je podijelio dijaloge na zasebne pasuse kako bi odvojio riječi pojedinih sugovornika, dok su prije ti dijalozi bili spojeni (jer je to očito bila tek radna skica). Isto tako, u novu otipkanu verziju uneseno je mnogo ispravaka rukom, vrlo brižljivo (uglavnom se radi samo o tipfelerima).

Ova dotjerana verzija rukopisa navodi nas na pomisao da se Tolkien spremio predati je nakladniku, Georgeu Allenu & Unwinu, negdje potkraj 1936. godine. U to je vrijeme taj isti nakladnik objeručke bio prihvatio *Hobita* i, premda je knjiga bila tek u tisku i još nije doživjela uspjeh kod čitatelja, pozvao je Tolkiena da mu ponudi za objavljivanje i druge pripovijesti za djecu. On se odazvao tom pozivu i poslao Allenu & Unwinu slikovnicu *Gospodin Bliss*, tobožnju srednjovjekovnu pripovijest *Farmer Giles*

iz *Hama* i *Roverandoma*. Ako je, kao što predmnijevamo, nedovršenu drugu verziju *Rouerandoma* počeo prepisivati za tu svrhu, moguće je da je odustao od toga zato što mu taj tekst još nije bio potpuno po volji - ili možda zato što je, kao i u prethodnim verzijama, bio ispisao tekst na listovima istrgnutim iz bilježnica tako da je jedna duža strana bila uvijek pomalo nazubljena, a autor je želio da mu rukopis ima profesionalni izgled.

I doista, treća i posljednja otipkana verzija *Roverandoma* uredno je otkucana (iako i u njoj ima naknadno unesenih ispravaka) na punih šezdeset listova trgovačkog papira za pisanje (doduše, nisu baš svi listovi potpuno jednaki). U toj je konačnoj verziji djelo podijeljeno na poglavlja i unesene su neke daljnje promjene, sitne ali brojne, u dijalozima i opisima, u interpunkciji i podjeli na pasuse. Gotovo je sigurno da je upravo taj tekst Tolkien ponudio Allenu & Unwinu i da je upravo taj tekst predsjednik te tvrtke, Stanley Unwin, dao svom mladom sinu da ga ocijeni.

U recenziji datiranoj 7. siječnja 1937. Rayner Unwin ustvrdio je da je ta priča —dobro napisana i zanimljiva", ali unatoč toj pozitivnoj ocjeni djelo nije prihvaćeno za objelodanjivanje. *Roverandom* je očito bila jedna od onih "kratkim vilinskih priča napisanih u različitim stilovima" koje je Tolkien imao (kao što se vjerovalo) praktički spremne za objavljivanje u listopadu 1937, kako je Stanley Unwin zabilježio u jednoj svojoj bilješci. Ali tada je već *Hobit* postigao takav uspjeh da su Allen & Unwin željeli izdati i nastavak, u kojem je opet ponajviše morala biti riječ o hobitima. Cini se da nakon toga nikad više ni autor ni izdavač nisu pomišljali na izdavanje *Roverandoma*. Tolkien se usredotočio na pisanje "novog *Hobita*", djela koje će prerasti u njegovo remek-djelo *Gospodar prstenova*.

Nije pretjerano ustvrditi da *Gospodar prstenova* ne bi možda nikad ni nastao da nije prije toga bilo priča kao što je *Roverandom*, jer je njihova omiljenost među Tolkienovom djecom, pa i u sama Tolkiena, navela naposljetku pisca da napiše nešto ambicioznije djelo - *Hobita* - a zatim i njegov nastavak. Većinom su te priče bile efemernog karaktera. Malo ih je uopće bilo zapisano, a i od njih su mnoge ostale nedovršene. Tolkien se bio posve uživio u ulogu pripovjedača svojim sinovima, bar od 1920.

godine, kad je napisao prvo pismo —Djeda Božićnjaka". Bilo je tu i priča o lupežu Billu Stickersu i njegovu protivniku "Glavnom cestovnom pravcu", o čovječuljku Timothyju Titusu i o slikovitom Tomu Bombadilu, tipu koji je zasnovan na nizozemskom lutku što je pripadao Michaelu Tolkienu. Ni jedan od tih likova nije daleko dogurao, iako je Tom Bombadil poslije našao utočište u nekim pjesmicama i u *Gospodaru prstenova*. Tolkien je 1924. godine napisao malo dužu, prilično čudnovatu pripovijest *Orgog*, koja je sačuvana u otipkanom obliku, ali je ostala nedovršena i nerazvijena.

Roverandom je, nasuprot tome, dovršena i vješto napisana priča, koja se razlikuje od drugih Tolkienovih priča za djecu iz tog razdoblja i po neobuzdanu oduševljenju s kojim je autor uživao u igrama riječi. U njoj ima obilje približnih homonima (*Perzija i Perušić*), onomatopeja i aliteracija ("štektañja i škamutañja, skvičañja i stenjanja, afkanja i ćavkanja, cviljenja i zavijanja, režañja i urlikanja, kevtanja i vrćañja," str. 20.), dugog nizanja smiješnih pojmova (kao što su "rekviziti, oznake službe, simboli, zapisi, zbirke recepata, ezoterije, aparati, torbice i boćice s kojekakvim ćarolijama" u Artakserksovoj radionici, str. 78.), te neoćekivanih rećenićnih obrata: —[Mjesec- Svat] ućas nestane u vidu lastina repa, iako će vam svatko tko nije bio na Mjesecu reći da ondje nema lasta," str. 26.). Ima tu i stanoviti broj "djećjih" kolokvijalizama kao što su *fiju, ćarobirati, zbrćnuti se, skompati se*, što je posebno zanimljivo zato što se slićne rijeći teško mogu naći u Tolkienovim objavljenim djelima, jer ih je on *ab initio*^[2] izostavljao u svojim rukopisima ili ih je pri redigiranju tekstova izbacivao (kao što je rijeć *bušica* u *Hobitu* zamijenio rijećju *trbuh*). U *Roverandomu* su to ostaci iz usmenih prića kako ih je Tolkien prvobitno pripovijedao svojim sinovima.

To što je Tolkien u *Roverandomu* rabio i takve rijeći kao što su *rekviziti* i *fosforescentni*, *ezoterije* i *aparati* pravo je osvježenje u ove naše dane kad se takav jezik smatra —preteškim" za malu djecu - što je mišljenje s kojim se Tolkien ne bi složio. Jednom je tako i napisao (u travnju 1959): "Dobar se rječnik ne stjeće ćitanjem knjiga prema nekim pretpostavkama o tome koji i kakav rječnik odgovara odrećenoj dobnoj skupini. On se stjeće upravo

čitanjem knjiga kojima čitatelj još nije dorastao" (*Pisma J. R. R. Tolkiena* [1981], str. 298-9).

Roverandom je značajan i po raznolikosti biografskog i literarnog materijala koji je pisac unio u njega. Dakako da je tu na prvom mjestu Tolkienova obitelj i sam autor: u *Roverandomu* se roditelji Tolkien i njihova djeca višeput pojavljuju, ili se bar aludira na njih (kao u slučaju nekog Christophera), a njihovu ladanjsku kuću i morski žal u Fileyu nalazimo u tri poglavlja. Pisac nekoliko puta iskazuje svoje mišljenje o otpacima i zagađivanju, a u priči su opisani i događaji s ljetovanja 1925. godine - Mjesec kako se zrcali u moru, veliko nevrijeme i, nadasve, kako je Michael izgubio svoju igračku u obliku psića. Svemu je tomu Tolkien pridodao i obilje aluzija na mitove i vilinske priče, na staronordijske sage i na tradicionalnu i suvremenu književnost za djecu: na crvene i bijele zmajeve iz britanskih legendi, na kralja Artura i čarobnjaka Merlina, na mitske stanovnike mora (na sirene, Niorda i Morskog starca, među ostalima) i na zmiju iz Midgarda, a ima tu i posuđenica, ili bar odjeka, iz knjiga Edithe Nesbit o — *Psammeadu*", iz djela *Alica s onu stranu ogledala* i *Sylvie i Bruna* Lewisa Carrolla, pa čak i iz Gilberta i Sullivana. Riječ je o vrlo široku rasponu, ali je Tolkien vrlo vješto kombinirao tu raznorodnu građu tako da će oni koji razumiju sve te aluzije naći u ovom djelu vrlo malo nesuvislosti a vrlo mnogo dobre zabave.

U svom predavanju o Andrewu Langu (*O vilinskim pričama*), održanom 1939. godine, Tolkien je kritizirao "tričavo cvijeće i leptire" u mnogim opisima vila osvrćući se napose na *Nimfidiju* Michaela Draytona, u kojoj vitez Pigwiggen jaše na "živahnoj uholaži" i "uriče sastanak u jaglacu". Ali u vrijeme kad je pisao *Roverandoma*, Tolkien još nije zazirao od ekscentričnih zamisli kao što je ona da patuljci na Mjesecu jašu na zečevima i peku palačinke od snježnih pahuljica, i da se morske vile voze u kočijama od školjaka u koje su upregnute ribice. Svega desetak godina prije toga objelodanio je i danas glasovito djelce za mladež, pjesmu *Goblinska stopala* (1915), u kojoj autor čuje "sitne svirale začaranih kućnih duhova" i razglaba o "malim haljecima" i "malim sretnim nožicama". Uostalom, Tolkien je jednom priznao da je u dvadesetim i tridesetim godinama našega stoljeća "još bio

pod utjecajem konvencionalnog mišljenja da se Vilinske priče' prirodno obraćaju djeci" (*Pisma*, str. 297, koncept iz travnja 1959). Stoga je ponekad usvajao uobičajene metafore i način izražavanja iz "vilinskih priča": primjerice, nestašni, raspjevani vilenjaci u Rivendellu (u *Hobitu*), a isto tako u istom tom djelu i (još više) u *Roverandomu*, izraziti autorski (ili roditeljski) glas sama pripovjedača. Poslije je Tolkien zažalio što je uopće "zapisivao" svoje priče ispričane djeci, i najradije bi ih bio uništio ili zaboravio, nadasve *Goblinska stopala*. Ipak su vile (poslije vilenjaci) u njegovoj izmišljenoj mitologiji *Silmarilliona* ostali visoki i plemeniti likovi, gotovo bez ikakva traga od "pigwiggovštine".

Roverandom se gotovo neminovno približio Tolkienovoj mitologiji (ili *legendariju*), koju je on do tada bio razvijao već desetak godina i kojom se i poslije neprestano bavio. Između tih djela može se povući nekoliko paralela. Perivoj na tamnoj strani Mjeseca u *Roverandomu*, recimo, neodoljivo podsjeća na Ladanjsku kuću izgubljene igre iz *Knjige izgubljenih priča*, najranije prozne primjene *legendarija*. U ovoj potonjoj knjizi djeca su "plesala i igrala se... berući cvijeće ili loveći zlatne pčele i leptire izvezenih krila" (*Prvi dio* [objavljen 1983], str. 19.), a u perivoju na Mjesecu djeca su "sveno plesala, sneno šetala i razgovarala među sobom. Neki su se protezali kao da su se netom bili probudili iz duboka sna, a neki su već posve budni trčali i smijali se, kopali po pijesku, brali cvijeće, podizali šatore i kuće, lovili leptire, loptali se i penjali se na drveće, a svi su odreda pjevali" (str. 42.).

Mjesec-Svat ne želi reći kako djeca stižu u taj perivoj, ali *Roverandom* u jednom času pogleda na Zemlju i učini mu se da nazire "prilično tanke i duge redove sitnih ljudi kako brzo promiču" Mjesečevom stazom (str. 46.). I dok u snu djeca dolaze u taj perivoj, čini nam se pouzdanim da je Tolkien imao ovdje na umu već postojeću viziju iz svog djelca *Olore Malle* ili Stazu snova što vodi do Ladanjske kuće izgubljene igre: "krhki mostovi što počivaju u zraku i sivo se cakle poput svilenkaste izmaglice obasjane mlađakom", stazu koju nitko nikad nije vidio "osim u slatkim snovima u mladenačkom srcu" (*Knjiga izgubljenih priča*, Prvi dio, str. 211).

Međutim, najintrigantnija je veza između *Roverandoma* i Tolkienove mitologije u tome što "najstariji kit" Uin pokazuje Roverandomu "velebni Zaljev Vilin-zemlje (kako je mi zovemo)

s onu stranu Čarobnog otočja", i potom "na Krajnjem zapadu Gorje vilenjačkog zavičaja i svjetlost Vilindara na valovima", te "Vilingrad na zelenom brijegu podno Gorja" (str. 71.). Jer, riječ je upravo o zemljovidu Zapada svijeta u *Silmarillionu*, kako je to djelo opstojalo u dvadesetim i tridesetim godinama. "Gorje Vilenjačkog zavičaja" jest gorje Valinor u Amanu, a "Vilingrad" je Tun - da navedemo ime koje mu je autor nadjenio i u svojoj mitologiji i (samo) u prvoj verziji *Roverandoma*. Pa i Uin potječe iz *Knjige izgubljenih priča* i, premda on u njoj nije kao njegov imenjak "najmoćniji i najstariji od svih kitova" (*Prvi dio*, str. 118), ipak može ponijeti Roverandoma do Zapadnih zemalja, koje su već tada, u daljnjem razvoju *legendarija*, bile skrivene smrtnim očima iza tmine i pogibeljnih voda.

Uin kaže da će "nadrlijati" ako se sazna (vjerojatno je riječ o Valaru ili bogovima koji prebivaju u Valinoru) da je pokazao Aman nekome (pa makar i psu!) iz "Vanjskih zemalja" - što će reći iz Međuzemlja, svijeta običnih smrtnika. U *Roverandomu* je taj svijet po mnogo čemu naš svijet i u njemu se poimence spominju mnoga stvarna mjesta. Sam je Roverandom, "uostalom, engleski pas" (str. 51.). Ali u ponečemu taj svijet očito ipak nije naša Zemlja: ako ništa drugo, ima rubove preko kojih slapovi padaju "ravno u svemir" (str. 21.). Nije to baš ni Zemlja kako je opisana u *legendariju*, iako je i ona ravna, ali Mjesec se u *Roverandomu*, baš kao i u *Knjizi izgubljenih priča*, kad nije gore, na nebu, kreće ispod svijeta.

Pošto je više Tolkienovih djela objelodanjeno tek u ovih četvrt stoljeća nakon njegove smrti, postalo je jasno da su gotovo sva njegova djela međusobno povezana, makar i u sitnicama, i da svako od njih baca dobro došlo svjetlo na druga djela. *Roverandom* nam i opet može poslužiti kao dobar primjer kako je Tolkienovo životno djelo, *legendarij*, utjecao na njegovo pripovjedaštvo, i kako je ubuduće (ili istodobno) utjecao na druga njegova djela - poglavito na *Hobita*, koji je stvarao u isto vrijeme kad je pisao i redigirao *Roverandoma*. Većina čitatelja *Hobita*

zaciјelo će zapaziti sličnosti između Roverova jezovitog leta na Mewu do Mewova prebivališta na laticama i Bilbova leta na orlu do orlovskog gnijezda, te između pauka koje Roverandom susreće na Mjesecu i pauka iz Mrkodola. Isto će tako zapaziti da i Veliki Bijeli Zmaj i zmaj iz Erebora Smaug imaju nježan trbuh, i da su tri otresita čarobnjaka u *Roverandomu* - Artakserkso, Psamatos i Mjesec-Svat - svaki na svoj način preteče Gandalfa.

Prije nego što počnete čitati samu knjigu, preostaje nam još samo kazati koju o ilustracijama u njoj. O njima smo već opširnije raspravljali u knjizi *J. R. R. Tolkien: likovni umjetnik i ilustrator* (1995), ali u ovoj prigodi, kad se napokon slike reproduciraju zajedno s integralnim tekstom priče, možemo bolje procijeniti njihove kvalitete i nedostatke. One nisu zamišljene da budu ilustracije u tiskanoj knjizi i nisu, po svom sadržaju, pravilno raspoređene u cijeloj priči. Nisu čak dosljedne ni u stilu ni u tehnici: dvije su izrađene perom i tušem, dvije vodenim bojama, a jedna uglavnom krejonom. Četiri su od njih potpuno dovršene, pogotovo akvareli, ali peta, koja prikazuje Rovera kako stiže na Mjesec, nije posve razrađena i na njoj su Rover, Mew i Mjesec-Svat upravo tjeskobno sitni.

Tolkiena je u ovom slučaju možda više zanimao toranj i (vjerno prikazani) goli pejzaž, na kojem ipak nema ni traga od šuma na Mjesecu opisanih u *Roverandomu*. Ranije izrađeni *Pejzaž na Mjesecu* sukladniji je tekstu: na njemu se vidi drveće s plavim krošnjama i sa "širokim otvorenim prostorima blijedog plavetnila i zelenila gdje su visoki šiljasti vrhunci bacali duge sjene daleko preko ravnice" (str. 21.). Prikazan je zaciјelo trenutak kad se Roverandom i Mjesec-Svat vraćaju s obilaska tamne strane Mjeseca i vide "kako svijet izlazi, blijedo-zelen i zlaćan mjesec, golem i okrugao, iznad izbočina Lunarnog gorja" (str. 45.). Ali u ovom slučaju svijet očito nije ravan: na njemu se vide samo Sjeverna i Južna Amerika, stoga su Engleska i druga mjesta na Zemlji što se spominju u priči zaciјelo na suprotnoj strani kugle zemaljske. Naslov slike *Lunarno gorje* ispisan je ranim oblikom Tolkienova vilenjačkog pisma, tzv. *tengwara*.

Crtež *Bijeli zmaj progoni Roverandoma i Mjeseca-Peseca* također točno odgovara tekstu i na njemu ima, uz zmaja i oba

krilata psa, još nekoliko zanimljivih pojedinosti. Iznad naslova slike nalazi se jedan pauk s Mjeseca i, vjerojatno, noćni leptir, a Zemlja je na nebu opet prikazana kao kugla. Kad je ilustrirao *Hobita*, Tolkien je na zemljovidu *Pustošije* nacrtao istog takvog zmaja, a na crtežu Mrkodola istog takvog pauka.

Krasni akvarel *Perivoji palače sirenskog kralja* otkriva nam građu "ružičastog i bijelog kamena" kao da je posrijedi ukras akvarija, a možda je to i aluzija na Kraljevski paviljon u Brightonu. Tolkien je radije prikazao palaču i njene perivoje u svoj njihovoj ljepoti nego Roverandoma kako se bojažljivo približava stazom palači; vjerojatno je želio da sve to vidimo Roverandomovim očima. Kit Uin nalazi se u gornjem lijevom kutu slike, otprilike kao Levijatan na ilustraciji Rudyarda Kiplinga za priču "Kako je kit dobio vrat" iz njegove zbirke *Priče samo onako* (1902).

Slika *Kuća u kojoj su započele "Roverove" pustohvine kao "igračke"* isto je tako vješto naslikan akvarel, ali ujedno predstavlja i stanovitu zagonetku. Po njezinu naslovu moglo bi se zaključiti da je to kuća gdje se Rover prvi put susreo s Artakserksom, iako u priči nije nigdje spomenuto da je to bilo na nekoj farmi ili blizu farme. Isto tako, pogled na more u pozadini i galeb što leti na nebu proturječe tvrdnji u priči da Rover "nije nikad vidio ni onjušio more" prije nego što ga je dječak broj dva odnio na morski žal, "jer je selo u kojem se rodio bilo na stotine milja daleko od zvukova i mirisa mora" (str. 9.). A ne može to biti ni kuća dječakova oca, što stoji na

litici i vrt joj se spušta prema moru. Čak smo u napasti da zaključimo da ova slika nije prvobitno uopće bila u vezi s ovom pričom, i da su tek naknadno pridodane pojedinosti kao što je galeb kako bi se dovela u vezu s njom. Crno-bijeli pas u lijevom donjem kutu slike možda bi mogao biti Rover, a crna životinja ispred njega - zaklonjena djelomice, kao i Rover, svinjom - mogla bi biti mačka Tinkerica, ali ništa od svega toga nije potpuno pouzdano.

Tekst je u ovoj knjizi baziran na posljednjoj verziji *Roverandoma*. Tolkien nije nikad u potpunosti priredio ovo djelo za tisak, a nema dvojbe, da je nakladnik Alien & Unwin i pristao izdati ovu priču nakon *Hobita*, da bi autor unio još mnogo izmjena

i ispravaka kako bi štivo bilo što prikladnije širem čitateljstvu. Ovako je u samom tekstu ostao stanovit broj pogrešaka i nedosljednosti. Kad god bi pisao na brzinu, Tolkien je bio nedosljedan u interpunkciji i pisanju velikih i malih slova. U *Roverandomu* smo se držali njegove uobičajene (općenito minimalističke) prakse u tom pogledu gdje god su mu namjere bile jasne, ali smo uskladili znakove interpunkcije, velika i mala slova gdje god nam se to činilo potrebnim, i ispravili smo nekoliko očitih tipfelera. Isto smo tako, uz suglasnost Christophera Tolkiena, izmijenili vrlo malo nespretno stiliziranih rečenica (a druge ostavili). Ipak, tekst je u biti ostao isti onakav kako ga je autor napisao.

Za savjete i upute pri priređivanju ovoga izdanja za tisak posebice smo zahvalni Christopheru Tolkienu, kojem zahvaljujemo i na dopuštenju da navedemo zapis iz dnevnika njegova oca, i Johnu Tolkienu, koji nam je ispričovjedio svoja sjećanja na boravak u Fileyu 1925. godine. Isto tako želimo zahvaliti na pomoći i ohrabrenju Priscilli i Joanni Tolkien, Douglasu Andersonu, Davidu Doughamu, Charlesu Elstonu, Michaelu Eversonu, Verlinu Fliegeru, Charlesu Fuquai, Christopheru Gilsonu, Carlu Hostetteru, Alexeiu Kondratievu, Johnu Rateliffu, Ardenu Smithu, Raineru Unwinu, Patricku Wynneu, Davidu Brawnu i Ali Bailey iz HarperCollinsa, Judithi Priestman i Colinu Harrisu iz Bodleyjeve knjižnice u Oxfordu, te osoblju knjižnice Williams Collegea u Williamstownu, država Massachusetts.

*Christina Scull
Wayne G. Hammond*

Roverandom

Bio jednom jedan mali pas koji se zvao Rover (ili po naški Skitnica). Bio je vrlo malen, i vrlo mlad, inače bi bio pametniji; i bio je vrlo sretan igrajući se u vrtu na suncu žutom loptom, inače ne bi uopće učinio ono što je učinio.

Nije svaki starac u poderanim hlačama zao starac: neki od njih skupljaju kosti i boce i imaju svoje male pse; neki su vrtlari; a samo su neki, vrlo malobrojni, čarobnjaci koji švrljaju o blagdanu i traže nešto. Čarobnjak je bio i ovaj starac koji upravo ulazi u ovu našu priču. Došao je šetajući vrtnom stazom u poderanu staru kaputu, sa starom lulom u zubima, i sa starim zelenim šešikom na glavi. Da Rover nije bio onako zaokupljen loptom na koju je lajao, možda bi zapazio da starac nosi na kraju zelenog šešira modro pero, pa bi pomislio da je taj čovjek čarobnjak, kao što bi pomislio svaki pametni mali pas; ali on uopće nije primijetio to pero.

Kad se starac sagnuo i dohvatio loptu, pomislio je da je pretvori u naranču, ili možda čak i u kost ili komad mesa za Rovera, ali Rover je zarežao i rekao mu:

— Baci to! — Nije čak dodao ni "molim lijepo"!

Dakako da ga je čarobnjak, baš zato što je bio čarobnjak, dobro razumio pa mu je odgovorio:

— Šuti, ludo jedna! — Nije čak dodao ni "molim lijepo"!

Zatim je strpao loptu u džep samo da najedi psića, i okrenuo se od njega. Žao mi je što moram reći da ga je Rover umah ugrizao za hlače i oderao mu dobar komad. Možda je oderao čak i komad čarobnjaka. Bilo kako mu drago, starac se odjednom ljutito okrene i vikne:

— Budalo! Budi onda radije igračka!

Tad se počne događati nešto neobično. Rover je inače bio tek mali pas, ali je odjednom osjetio da je postao još mnogo manji. Učini mu se da je trava silno porasla i da se leluja visoko iznad njega; a daleko kroz travu vidio je, poput sunca što izlazi kroz drveće u šumi, golemu žutu loptu na mjestu kamo ju je čarobnjak

bio bacio. Cuo je kako su zaškripala vrata na koja je starac izašao, ali ga nije vidio. Pokušao je zalajati, ali je ispustio samo sitan glasić koji obični ljudi ne bi mogli ni čuti, a rekao bih da ga čak i nijedan pas ne bi čuo.

Toliko je psić bio malen da sam siguran, da je tad slučajno naišla mačka, da bi pomislila da je Rover miš i da bi ga požderala. Tinkerica bi ga svakako požderala. Tinkerica je bila crna mačketina koja je živjela u istoj kući.

Čim je pomislio na Tinkericu, Rover se silno prepao, ali je uskoro smetnuo s uma mačke. Vrt je oko njega iznenada iščeznuo, a Rover je osjetio kako je naglo nekamo prebačen, samo što nije znao kamo. Kad je strka prošla, ustanovio je da leži u mraku među mnoštvom nekakvih tvrdih predmeta; sudeći po svemu, ležao je vrlo dugo u zagušljivoj kutiji u vrlo neudobnu položaju. Nije imao što jesti ni piti, ali je najgore bilo što se nije mogao ni maknuti. U prvi mah je pomislio da je to zato što je stiješnjen među sve te stvari, ali je poslije otkrio da se po danu može ipak nekako gibati, na jedvite jade, i to samo kad ga nitko ne gleda. Tek je iza ponoći mogao hodati i mahati repom, i to vrlo ukočeno. Pretvorio se u igračku. A budući da čarobnjaku nije rekao "molim lijepo", morao je sad povazdan sjediti na stražnjim nogama i moliti. Ostao je ukočen u tom položaju.

Nakon vrlo, vrlo dugog vremena provedenog u mraku pokušao je još jedanput glasno zalajati ne bi li ga ljudi čuli. Zatim je pokušao ugristi one druge stvari što su ležale s njim u kutiji, glupe male igračke u obliku životinja, izrađene samo od drva ili olova. Nisu to bili začarani pravi psi kao što je bio Rover. Ali uzalud mu trud; nije mogao ni lajati ni gristi.

Iznenada netko dođe i skine poklopac s kutije te nastaje svjetlo.

— Najbolje će biti, Harry, da jutros stavimo neke od ovih životinja u izlog — reče nečiji glas i zagradi rukom u kutiju. — A otkud sad ovaj ovdje? — nastavi i rukom dohvati Rovera. — Ne sjećam se da sam ga ikad dosad vidio. Siguran sam da mu nije mjesto u kutiji s igračkama za tri penija. Jesi li ti ikad vidio igračku koja izgleda ovako stvarno? Pogledaj mu samo krzno i oči!

— Stavi na njega cijenu od šest penija — reče Harry — i metni ga u prednji dio izloga!

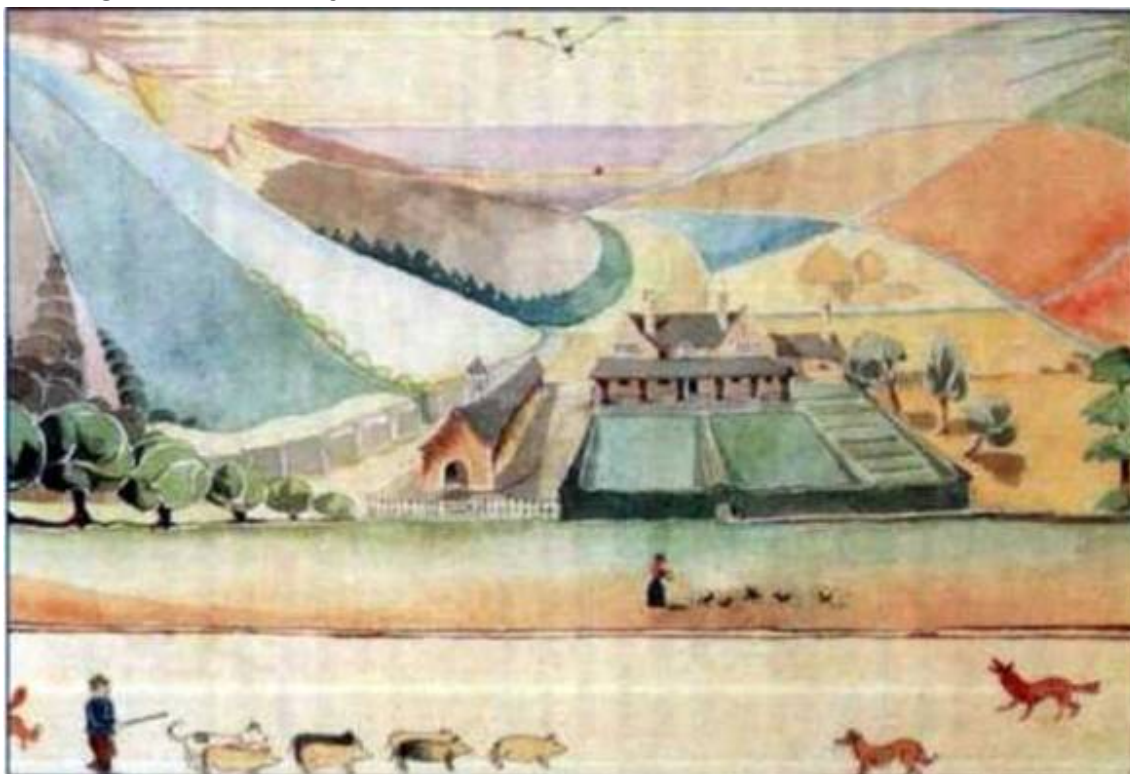
Siroti mali Rover morao je cijelo dopodne sjediti u prednjem dijelu izloga na jarkom suncu, pa i cijelo popodne, gotovo do vremena za čaj; za sve je to vrijeme morao sjediti na stražnjim nogama i tobože moliti, iako je bio doista vrlo srdit.

— Pobjeći ću od prvih ljudi koji me kupe — rekao je ostalim igračkama. — Ja sam pravi pas. Ja nisam igračka, i neću da budem igračka! Samo da netko što prije dođe i kupi me. Mrzim ovaj dućan, i ne mogu se kretati u ovako natrpanom izlogu.

— A zašto bi se kretao? — priupitaše ga druge igračke. — Nama nije do toga. Lakše je ovako na miru stajati i ništa ne

misлити. Što se dulje odmaraš, dulje ćeš živjeti. Zato radije zaveži! Ne možemo spavati kad ti govoriš, a pred nekima su od nas teška vremena u neudobnim dječjim sobama.

Kako nisu htjele ništa više kazati, siroti Rover nije imao s kim razgovarati i bio je vrlo nesretan, i bilo mu je sve više žao što je ugrizao čarobnjaka za hlače.

Ne bih vam znao reći je li čarobnjak poslao majku da kupi tog psića u dućanu. Bilo kako mu drago, baš kad je Rover bio najnesretniji, majka je došla u dućan s košarom za kupovinu. Opazila je bila Rovera u izlogu i pomislila kako bi to bio zgodan psić za njezina sina. Imala je tri dječaka, a jedan je od njih posebice volio male pse, osobito crno-bijele male pse. I tako je ona kupila Rovera pa su joj ga umotali u papir i ona ga stavila u svoju košaru među ostale stvari što ih je bila kupila za užinu.

Rover je ubrzo uspio izvući glavu iz papira. Osjetio je miris kolača, ali je uvidio da do njih ne može doći, pa je usred onih papirnatih vrećica zarežao sitnim glasićem kao igračka. Samo su ga škampi čuli i priupitali što mu je. Ispričao im je što mu se dogodilo nadajući se da će se oni sažaliti nad njim, ali su mu samo rekli:

— A kako bi ti tek bilo kad bi te skuhalo? Jesu li te ikad skuhalo?

— Nisu! Nikad me, koliko se sjećam, nisu skuhalo — odgovori Rover — iako su me već kupali, što također nije osobito ugodno. Ali rekao bih da je biti začaran mnogo gore nego biti skuhan.

— Onda te sigurno nikad nisu skuhalo — otpovrnu škampi.

— Nemaš ti pojma kako je to. To ti je nešto najgore što se ikom može dogoditi... još se svi crvenimo od bijesa kad se toga sjetimo.

Roveru se škampi nisu sviđali pa im odbrusi:

— Vrlo važno, uskoro će vas ljudi pojesti, a ja ću dotle sjediti i gledati vas!

Nakon toga mu škampi nisu više imali što reći, pa je on ostao ležati pitajući se kakvi li su ga to ljudi kupili.

Uskoro je saznao. Odnijeli su ga u jednu kuću, stavili košaru na stol i povadili iz nje sve stvari. Škampe su spremili u smočnicu, a Rovera su odmah dali dječaku za kojeg su ga kupili, a ovaj ga je odnio u dječju sobu i popričao s njim.

Roveru bi se taj dječak jamačno svidio da nije bio previše srdit pa nije ni slušao što mu govori. Dječak je lajao na njega najboljim

psećim jezikom koji je znao (bio je prilično vičan tome), ali Rover mu nije ni pokušao odgovoriti. Za sve je to vrijeme mislio kako je rekao da će pobjeći od prvih ljudi koji ga kupe, pitajući se kako li bi to izveo; a dotle je morao sjediti na stražnjim nogama i tobože moliti dok ga je dječak tapšao i gurkao amo-tamo, po stolu i po podu.

Napokon je pala noć i dječak je legao u krevet, a Rovera je stavio na stolac uz krevet da moli dok se sasvim ne smrači. Zastor je bio spušten, ali vani je Mjesec izašao iz mora i položio na vodu srebrnu stazu što vodi sve one koji znaju hodati po njoj do mjesta na kraju svijeta, pa i dalje. Otac i majka sa svojim sinovima prebivali su blizu mora u bijeloj kući koja je gledala ravno preko valova unedogled.

Kad su dječaci pozaspali, Rover je protegnuo svoje umorne, ukočene noge i tiho zalajao tako da ga nitko nije čuo osim starog, opakog pauka u kutu. Zatim je skočio sa stolice na krevet, a s kreveta se skotrljao na sag; onda je pobjegao iz sobe niza stube i ustrčao se po kući.

Bio je vrlo zadovoljan što se opet kreće, a kako je nekad bio pravi pas, živ živcat, skakao je i trčao mnogo bolje od većine igračka po noći, ali mu je svejedno bilo teško i opasno gibati se. Bio je toliko malen da je, silazeći niza stube, morao skakati gotovo kao da skače sa zida, a uspinjati se uza stube bilo mu je još teže i zamornije. A sve je to bilo uzalud. Dakako da su sva vrata bila zatvorena i zaključana, i da nije bilo nikakve pukotine ni rupe kroz koju bi se mogao izvuci iz kuće. Stoga siroti Rover nije mogao te noći nikud pobjeći, pa ga je jutro zateklo kako opet sjedi dozlaboga umoran na stolici i tobože moli, na onom istom mjestu na kojem ga je dječak bio ostavio.

Kad god je bilo lijepo vrijeme, dva starija dječaka obično bi rano ustala i protrčala po pijesku još prije doručka. Kad su se tog jutra probudili i podigli zastor, ugledali su sunce kako iskače iz mora, crveno od žara, s oblacima iznad glave, kao da se okupalo u hladnoj vodi pa se sad briše ručnicima. U tren oka su ustali i obukli se te otrčali niz liticu do obale da se prošetaju i Rover je pošao s njima.

Baš kad je dječak broj dva (kojem je Rover pripadao) izlazio iz spavaće sobe, spazio je Rovera kako sjedi na komodi na koju ga je bio odložio dok se odijevao.

— Gle, moli me da pođe sa mnom! — reče i strpa ga u džep na hlačama.

Ali Rover ga nije molio da pođe s njim, pogotovo ne u džepu na hlačama. Želio je ostati u sobi i spremi se za sljedeću noć, jer se nadao da će ovaj put naći izlaz i pobjeći, pa da će hodati sve dok se ne vrati kući, u svoj vrt, do žute lopte na tratini. Nekako je vjerovao da će sve dobro ispasti čim se vrati na tu tratinu: vjerovao je da će čari tada spasti s njega, ili da će se možda probuditi i ustanoviti da je sve to samo sanjao. Stoga je, dok su dječaci silazili stazom niz liticu i jurcali po pijesku, pokušao opet zalajati, iskobeljati se i izmigoljiti iz džepa. Ali, koliko se god trudio, jedva se uspio malo pomaknuti, premda je bio sakriven pa ga nitko nije mogao vidjeti. Ipak, upinjao se koliko je mogao, a pomogla mu je pomalo i sreća. U džepu je bio i rupčić, sav zgužvan i zavezan, tako da Rover nije bio duboko dolje, te je pomalo vlastitim naporima i jurcanjem svoga vlasnika uskoro uspio proviriti njuškicom iz džepa i onjušiti oko sebe.

Silno ga je iznenadilo i ono što je nanjušio i ono što je ugledao. Nikad prije toga nije vidio ni onjušio more, jer je selo u kojem se rodio bilo na stotine milja daleko od zvukova i mirisa mora.

Iznenada, dok je virio iz džepa, neka posve bijela i siva ptičurina proletjela je iznad samih glava dvojice dječaka ispuštajući glas sličan vrčanju velike krilate mačke. Rover se tako lecnuo da je umah ispao iz džepa na meki pijesak a da ga nitko nije čuo. Ptičurina je odletjela dalje i nije čula njegov sitni lavež, a dječaci su produžili po pijesku ne misleći uopće na nj.

Rover je u prvi mah bio vrlo zadovoljan samim sobom.

— Pobjegao sam! Pobjegao sam! — zalajao je kao igračka tako da bi ga tek druge igračke mogle čuti, samo što njih nije bilo u blizini. Zatim se prevrnuo i ostao ležati na čistom suhom pijesku koji je još bio hladan nakon noći provedene pod zvijezdama.

Ali kad su dječaci prošli pokraj njega vraćajući se kući a da ga nisu primijetili, ostao je sam na pustoj obali i nije više bio tako

zadovoljan. Na obali nije bilo ni žive duše osim galebova.

Uz tragove njihovih čaporaka na pijesku, bilo je još samo tragova stopala dvojice dječaka. Tog su se jutro bili prošetali do posve pustog dijela žala, kamo su malokad odlazili. Zapravo nitko nije tamo često odlazio, jer premda je pijesak bio čist a obluci bijeli i more plavo sa srebrnim pijeskom u dražici podno surih litica, čovjek se ondje uvijek nekako čudno osjećao osim u rano jutro, čim bi sunce izašlo. Ljudi su pričali da se tu pojavljuju neka čudna stvorenja, ponekad čak i po podne, a navečer je mjesto bilo puno muških i ženskih sirena, a da i ne govorimo o manjim morskim goblinima što su jahali na malim morskim konjicima zauzdanim zelenom morskom travom sve do litica, gdje su ih ostavljali ležati u pjenu na rubu vode.

Razlog je svoj toj čudnovatosti bio jednostavan: u toj su dražici obitavali pješčani vješci koje morska bića na svom pljuskavom jeziku zovu *psamatisti*. Ime je ovoga vješca bilo Psamatos Psamatides, ili je on bar tako tvrdio, a bio je strašno osjetljiv na pravilan izgovor svog imena. Inače je bio pametan starina i u posjete su mu dolazila kojekakva čudna stvorenja, jer je bio vrstan čarobnjak i još k tome vrlo dobrohotan (prema pravim osobama) iako na prvi pogled pomalo zlovoljan. Nakon njegovih ponoćnih zabava morski se svijet još tjednima smijao njegovim doskočicama. Ali po danu ga je bilo teško naći. Kad bi sunce sjalo, najradije bi se zavukao u topao pijesak tako da mu je iz pijeska virio vršak samo jednog od dugačkih ušesa; a čak i kad bi mu oba uha virila, većina bi ljudi kao što smo vi i ja mislili da su to samo neki štapići.

Možda je stari Psamatos znao sve o Roveru. Svakako je poznavao onog starog čarobnjaka koji ga je začarao, jer čarobnjaka i vješataca nema mnogo na svijetu pa se svi oni dobro poznaju među sobom i pomno prate što ostali rade, a počesto i nisu najbolji prijatelji u privatnom životu. Bilo kako mu drago, Rover je ležao na mekanu pijesku i pomalo bio već osamljen i osjećao se prilično čudno, ali nije znao da ga

Psamatos promatra iz hrpe pijeska što su ga sirene bile za njega nanijele prethodne noći.

Pješčani vještac šutio je kao zaliven. A šutio je i Rover. I tako je prošlo vrijeme za doručak, i sunce se visoko popelo i postalo je vruće. Rover je gledao more koje se doima nekako hladno, a onda se strašno prepao. U prvi je mah pomislio da mu je pijesak ušao u oči, ali je ubrzo uvidio da se nije prevario: more mu se sve više primicalo i gutalo sve više pijeska, a valovi bivali sve veći i sve zapjenjeniji.

Nadolazila je plima, a Rover je ležao ispod same oznake najviše plime, samo što nije ništa znao o tome. Gledajući što se zbiva, sve se više prestravljavao zamišljajući kako će valovi zapljusnuti i same hridi i otplaviti ga u zapjenjeno more (koje je bilo mnogo gore od zapjenušane kade) a on će i dalje jednako jadno moliti.

I doista se to moglo dogoditi, ali se nije dogodilo. Rekao bih da je i Psamatos tu umiješao svoje prste; bilo kako mu drago, sve bih rekao da vješćeva moć nije bila tako velika u toj čudnovatoj dražici koja je bila tako blizu prebivališta jednog drugog čarobnjaka. Izvjesno je da je Rover, kad mu se more toliko primaknulo da je malne svisnuo od straha i upro svim silama da se uspentra malo više na žal, iznenada pojmi da se može kretati.

Nije se povećao ali nije više bio ni igračka. Mogao se brzo i propisno kretati na sve četiri, premda je još bio dan. Nije više morao moliti i mogao je potrčati po pijesku ondje gdje je pijesak bio malo tvrđi; i mogao je opet lajati - ne više kao igračka nego kao pravi mali vilinski pas koji oštro laje, sukladno svojoj veličini. Bio je toliko ushićen i lajao je tako glasno da biste ga i vi, da ste bili ondje, čuli jasno i kanda iz daljine, poput jeke ovčarskog psa koju niz obronke nosi vjetar.

Tad iznenada pješčani vještac pomoli glavu iz pijeska. Svakako je bio ružan i velik otprilike kao najveći pas, ali je Roveru u njegovoj začaranoj veličini izgledao grozan i čudovištan. Odmah je sjeo na stražnje noge i prestao lajati.

— Sto si se, psiću, toliko razgalamio? — priupita ga Psamatos Psamatides. — Ovo je moje vrijeme za spavanje.

Zapravo je njemu svako vrijeme bilo za spavanje, osim ako se nije zbivalo nešto što bi ga zabavljalo, kao što je ples morskih sirena u dražici (na njegov poziv). Tad bi se izvukao iz pijeska i sjeo na stijenu

da uživa u prizoru. Morske sirene mogu biti vrlo ljupke u vodi, ali kad pokušaju na kopnu plesati na repu, Psamatosu su bile vrlo smiješne.

— Vrijeme je za spavanje! — ponovi on pošto mu Rover nije odgovorio na pitanje. Rover je i dalje šutio i samo mahao repićem kao da se ispričava.

— A znaš li ti tko sam ja? — upita ga Psamatos. — Ja sam Psamatos Psamatides, poglavar svih psamatista!

Ponovio je te riječi nekoliko puta vrlo ponosno izgovarajući svako pojedino slovo, a pri svakom slovu P otpuhnuo bi oblačić prašine s nosa.

Rover je bio gotovo zasut pijeskom i sjedio je tako prestrašen i zdvojan da se smilio pješčanom vješcu. Zapravo se vještac iznenada nekako smekšao i prasnuo u smijeh:

— Ti si, psiću, zbilja smiješan psić. Zapravo se ne sjećam da sam ikad vidio jednog psića koji bi bio sličan tebi, psiću!

I ponovo se nasmije, a onda se odjednom opet uozbilji.

— Da se nisi možda nedavno posvađao s kojim čarobnjakom? — priupita ga gotovo šaptom, pa zatvori jedno oko a drugim ga pogleda tako prijateljski i znalački da mu Rover ispriča sve što mu se dogodilo. Vjerojatno je to bilo sasvim nepotrebno jer je Psamatos po svoj prilici, kako rekoh, sve to već otprije znao. Pa ipak se Rover mnogo bolje osjećao kad je sve to ispriповjedio nekome tko ga, čini se, dobro razumije i tko ima više pameti od običnih igračaka.

— To ti je svakako učinio neki čarobnjak — potvrdi vještac kad mu Rover ispriča svoju priču. — Stari Artakserkso, sudeći po tvom opisu. On ti je iz Perzije. Ali jednom je zalutao, kao što se ponekad događa čak i najboljim čarobnjacima (osim ako nisu stalno kod kuće kao ja), pa ga je prva osoba koju je sreo na putu uputila, umjesto u Perziju, u Perušić. I odonda živi neprestano ovdje, osim na blagdane. Kažu da je velik sladokusac za svoje godine - a najmanje mu je dvije tisuće - i da strašno voli šljive i jabukovaču. Ali sve je to idi mi, dođi mi. — Time je Psamatos htio reći da se udaljio od teme. — Reci ti meni radije što ja mogu učiniti za tebe?

— Ne znam — odgovori Rover.

— Želiš se vratiti kući? Na žalost, ne mogu ti vratiti tvoju veličinu, bar ako ne zamolim prije toga Artakserksa za dopuštenje,

jer se ne bih sad baš htio svađati s njim. Ali mislim da bih se mogao odvažiti da te vratim kući. Uostalom, Artakserkso te uvijek može vratiti opet ovamo ako baš hoće. Doduše, mogao bi te drugi put, ako se ozbiljno naljuti, prebaciti nekamo gdje je još mnogo gore nego u dućanu igračaka.

Roveru te riječi nisu bile nimalo po volji pa se usudio pripomenuti da ga možda nitko ne bi ni prepoznao kad bi se vratio kući ovako malen, osim mačke Tinkerice; a ne bi se moglo reći da bi mu baš bilo drago da ga Tinkerica prepozna u ovom njegovom sadašnjem obliku.

— Pa dobro onda! — reče Psamatos. — Moramo smisliti nešto drugo. A dotle, sad kad si opet pravi pas, ne bi li štogod pojeo?

Prije negoli je Rover dospio reći: "Bih, molim lijepo! BIH! MOLIM LIJEPO!" na pijesku pred njim pojavi se tanjurić s kruhom i sokom od pečenja i dvije male kosti prave veličine za njega, i mala zdjelica puna vode, na kojoj je okolo-naokolo pisalo malim plavim slovima PIJ, PESO, PIJ! Pojeo je i popio sve to prije nego što je upitao:

— A kako ste to izveli?... Hvala vam!

U posljednji se čas sjetio dodati "hvala vam" jer mu se činilo da su svi ti čarobnjaci i slična čeljad poprilično osjetljivi. Psamatos se samo osmijehne, pa Rover legne na topli pijesak i zaspi. Sanjao je kosti, i kako goni mačke koje vole jabukovaču a potom se pretvaraju u čarobnjake sa zelenim klobukom na glavi koji bacaju na njega goleme šljive nalik na tikve. Dotle je blago pirkao povjetarac tako da ga je zatrpao gotovo preko glave u nanesenu pijesku.

Upravo ga zato dječaci nisu našli, iako su došli u dražicu samo radi toga da ga potraže čim je srednji brat Tom opazio da ga je izgubio. Ovaj put je s njima bio i njihov otac. Pošto su tražili i tražili Rovera sve dok se sunce nije klonilo zapadu i došlo vrijeme za čaj, otac se više nije htio zadržavati s njima na tom mjestu pa su pošli kući: on je znao o tom mjestu previše čudnovatih priča. Brat broj dva morao se zadovoljiti na neko vrijeme običnom igračkom u obliku psa za tri penija (iz onog istog dućana), ali nekako nije

mogao, iako ga je imao samo kratko vrijeme, zaboraviti onoga svog psića što moli.

Međutim, možete zamisliti kako je tužan sjeo za čaj toga dana bez ikakva psića dok je daleko u unutrašnjosti stara gospođa, koja je bila držala i razmazila Rovera kad je još bio običan pas normalne veličine, upravo sastavljala oglas kojim je tražila izgubljeno štene - "bijelo sa crnim ušima a odziva se na ime Rover", i dok je sam Rover spavao na pijesku a Psamatos drijemao uza nj s kratkim rukama sklopljenim na debelom trbuščiću.

Kad se Rover probudio, sunce je bilo posve nisko na obzoru i sjena litica padala je posred pješčane plaže, a od Psamatosa nije bilo ni traga. Velik galeb stajao je blizu Rovera i gledao ga, pa se ovaj načas poboja da ga ne pojede. Ali galeb mu reče:

— Dobra večer! Dugo već čekam da se probudiš. Psamatos mi je rekao da ćeš se probuditi kad bude vrijeme za čaj, ali je to već davno prošlo.

— A molim vas, Ptico, zašto ste me čekali? — upita Rover vrlo uljudno.

— Ja se zovem Mew — odgovori mu morski galeb — i čekam te da te odnesem, čim Mjesec izađe, Mjesečevom stazom. Ali prije toga moramo još nešto obaviti. Popni mi se na leđa da vidimo kako će ti se svidjeti letenje.

Roveru se u prvi mah letenje nije uopće svidjelo. Sve je bilo u redu dok je Mew letio nisko klizeći polagano raširenih, ukočenih i mirnih krila, ali kad bi se vinuo uvis ili oštro skrenuo na jednu ili na drugu stranu, naginjući se svaki put drukčije, ili kad bi se iznenada obrušio kao da će zaroniti u more, psiću bi vjetar zafijukao u ušima pa bi poželio da se što prije opet sigurno spusti na zemlju.

Nekoliko je puta to i rekao, ali mu je Mew svaki put samo odgovorio:

— Samo se ti dobro drži! Nismo još pravo ni počeli!

Neko su vrijeme tako letjeli okolo-naokolo, i Rover se baš počeo pomalo navikavati na sve to i bio već poprilično umoran kadli Mew iznenada vikne: — Idemo! — a Rover samo što mu ne padne s leđa. Jer Mew se vinuo uvis poput rakete i onda poletio velikom brzinom niz vjetar. Uskoro su bili tako visoko da je Rover vidio daleko iznad kopna sunce kako zalazi za tamna brda. Letjeli su prema nekim visokim, crnim i strmim liticama, odviše strmim da bi se itko mogao popeti na njih. U njihovu je podnožju more zapljuskivalo obalu i povlačilo se, a na liticama ništa nije raslo, ali su bile pokrivene nečim bijelim i blijedim u sumraku. Na hridima su, na uskim izbojcima, sjedile na stotine morskih ptica, koje su na mahove žalobno nešto mrmonjile, na mahove mukom mučale, a na mahove se iznenada sunovraćale sa svojih visova i kružile

zrakom prije nego što bi zaronile duboko dolje u more gdje su valovi bili nalik na sitne bore.

Tu je i Mew obitavao pa je morao obići nekolicinu suplemenika, među njima i najstarijeg i najuglednijeg morskog galeba, i preuzeti od njih poruke prije nego što krene dalje. Stoga je spustio Rovera na jedan od onih uskih izbojaka hridi, mnogo uži od običnog praga, i rekao mu neka ga tu pričeka i pripazi da ne padne.

Možete biti sigurni da je Rover pripazio da ne padne i da se, uz snažan bočni vjetar, nije uopće dobro osjećao pripijajući se što je više mogao uz stijenu i tiho cvileći. Bijaše to doista vrlo nezgodno mjesto za začarana i zabrinuta psića.

Naposlijetku je potpuno zgasnulo sunčano svjetlo, a more je obavila izmaglica i na sve mračnijem nebu pomolile se prve zvijezde. Zatim je iznad izmaglice, daleko tamo preko mora, izašao Mjesec, okrugao i žut, i počeo polagati sjajnu stazu na vodu.

Domalo se vrati Mew i ponese opet Rovera koji drhtaše od studeni. Poslije onog hladnog izbojka hridi, ptičje mu se perje učini toplim i on se privrje uza nju što je čvršće mogao. Tad se Mew vine uvis iznad mora, a svi drugi galebovi poskaču sa svojih stijena i zakriješte i zakriče pozdravljajući ih dok su njih dvojica pohrlila Mjesečevom stazom što se protezala od morske obale do mračnog ruba nigdine.

Rover nije imao pojma kamo vodi ta Mjesečeva staza, ali je bio odviše prestrašen i uzbuđen da pita. Bilo kako mu drago, počeo se pomalo privikavati na sve te neobične događaje oko sebe.

Dok su tako letjeli iznad srebrnog sjaja na moru, Mjesec se sve više penjao i bivao sve bjelji i blistaviji, sve dok se zvijezde nisu više usuđivale zadržavati oko njega pa je ostao sam svijetliti na istočnom nebu. Nedvojbeno je Mew letio po Psamatosovu nalogu tamo gdje je Psamatos želio, i nedvojbeno je Psamatos pomagao Mewu svojim čarolijama jer je letio brže i izravnije nego što i veliki galebovi obično lete, čak i kad u žurbi lete niz vjetar. Ipak je prošla čitava vječnost prije nego što je Rover ugledao nešto drugo do mjesečine i mora ispod sebe, a Mjesec je neprestano bivao sve veći i zrak sve hladniji.

Odjednom na kraju mora opazi nešto tamno što je sve više raslo dok su mu se približavali, a na kraju vidje da je to otok. Preko vode je sve do njih gore dopiralo strahovito lajanje što se sastojalo od svakojakih vrsta i jačine laveža: štektanja i škamutanja, skvičanja i stenjanja, afkanja i ćavkanja, cviljenja i zavijanja, režanja i urlikanja, kevtanja i vrćanja, i silno duboka lajanja baš kao da laje orijaški krvni tragač iz stražnjeg dvorišta diva ljudoždera. Najednom je Roveru sva dlaka oko vrata postala opet prava kao nekad, i nakostriješila se poput čekinja, pa poželi da se spusti odmah tamo dolje i pograbi se sa svim tim psima - kadli se sjeti kako je malen.

— To ti je Otok pasa — reče mu Mew — ili, točnije, Otok izgubljenih pasa, gdje završe svi izgubljeni psi koji su to zaslužili ili koji su bili te sreće. Čuo sam da to nije loše mjesto za pse, i da psi tu smiju lajati koliko god hoće a da im nitko nikad ne zapovijeda da umuknu niti baca štogod na njih. Kad god je ovako lijepa mjesečina, prirede lijep koncert lajući svi u isti mah kako im se sviđi. Čuo sam da ima tu i koštanog drveća s kojeg se cijedi, kad je zrelo, sok od masnih kostiju. Ne! Ne idemo sad tamo! Za tebe se sad, znaš, ipak ne može reći da si pas, iako nisi više ni igračka. Zapravo mi se čini da Psamatos nije bio načisto što da radi s tobom kad si mu rekao da se ne želiš vratiti kući.

— Pa kamo ćemo onda? — priupita ga Rover. Nakon što je čuo za ono koštano drveće, razočarao se što neće malo bolje razgledati Otok pasa.

— Produžit ćemo Mjesečevom stazom do ruba svijeta, a onda ćemo s ruba svijeta odletjeti na Mjesec. Tako mi je naložio Psamatos.

Roveru se nije ni najmanje sviđala pomisao da će odletjeti s ruba svijeta, i činilo mu se da je Mjesec prilično hladno mjesto.

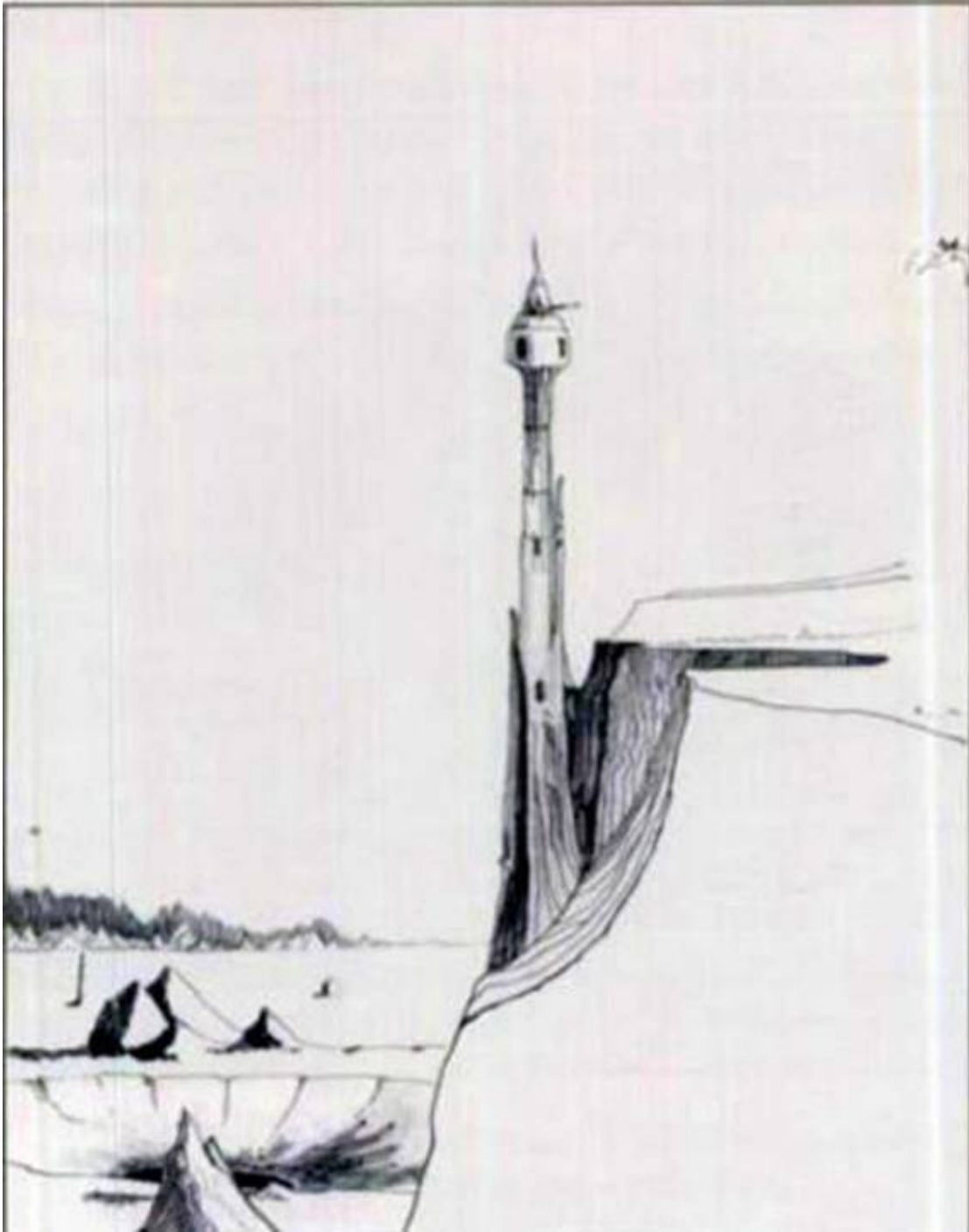
— A zašto na Mjesec? — ponovo priupita. — Ima još mnogo mjesta na svijetu na kojima nikad nisam bio. A nisam ni čuo da na Mjesecu ima kostiju, pa čak ni pasa.

Rover je opazio bijeli toranj. Bio je bijel, s rumenim i svijetlozelenim prugama, i blistao je kao da je sazdan od milijuna morskih školjaka, još vlažnih od pjene i ljeskavih; toranj je stajao

na rubu bijelog ponora, bijel poput stijene od krednjaka, ali se sjajio na mjesecini jarče nego što se sjaji prozor u daljini usred vedre noći.

Koliko je Rover mogao vidjeti, s te stijene nije vodila nikakva staza, ali trenutačno ga to nije ništa smetalo jer je Mew brzo slijetao i uskoro se spustio na sam krov tornja, na vrtoglavoj visini ponad Mjesečeva svijeta, prema kojem su litice kraj mora na kojima je Mew prebivao izgledale niske i sigurne.

Na Roverovo veliko čudo, umah se na krovu pokraj njih otvore vratašca i na njima se pomoli glava starca s dugom srebrnkastom bradom.

— Bogme ste brzo stigli! — reče. — Mjerio sam vam vrijeme otkako ste poletjeli preko ruba svijeta - rekao bih da ste letjeli brzinom od tisuću milja na sat. Jutros vam se zbilja žuri! Drago mi je što niste naletjeli na mog psa. Da mi je samo znati kud li je nestao na ovom Mjesecu?

Pa izvuče neobično dug teleskop i namjesti ga na oko.

— Eno ga! Eno ga! — vikne. — Opet ne da mira Mjesečevim zrakama, vrag ga odnio! Izvolite se spustiti, gospodine! Izvolite se spustiti, gospodine! — prodere se uvis, a onda zazviždi dugim i jasnim, srebrnim zviždukom.

Rover se zagleda uvis i pomisli da je ovaj starac potpuno lud kad doziva psa s neba, ali, na svoje veliko čudo, visoko iznad tornja spazi bijela psića s bijelim krilima kako naganja nešto nalik na prozirne leptire.

— Rover! Rover! — zovne starac, a tek što naš Rover skoči na noge na Mewovim leđima i odazove se: — Ovdje sam! — ne pitajući se uopće otkud starac zna kako se on zove, opazi kako se leteći psić obrušava s neba i slijeće ravno na ramena starcu.

Tada tek naš Rover shvati da se pas Mjeseca-Svata zacijelo također zove Rover. Nije mu to bilo ni najmanje drago, ali kako se nitko nije obazirao na nj, opet sjede i poče režati za se.

Rover Mjeseca-Svata imao je dobar sluh pa umah skoči na krov tornja i zalaje kao lud, a onda sjede i zarezži:

— Tko je doveo tog psa ovamo?

— Kojeg psa? — upita ga Svat.

— To malo šašavo štene što sjedi galebu na leđima — odgovori Mjesec-Pesec.

Tad, naravno, Rover opet skoči na noge i zalaje iz sve snage:

— Ti si malo šašavo štene! Tko ti je rekao da se smiješ zvati Rover kad sličiš više mački ili šišmišu nego psu?

Iz tih njegovih riječi moglo se već razabrati da će se njih dvojica uskoro sprijateljiti. Bilo kako mu drago, na taj način obično mali psi razgovaraju s nepoznatim psima.

— Ma dajte bježite, vas dvojica! I prestanite galamiti! Htio bih porazgovarati s poštarom — reče Svat.

— Hodi amo, švrćo! — reče Mjesec-Pesec. Tad se Rover sjeti da je doista švrćo, da je malen čak i prema Mjesecu-Pesecu, pa umjesto da mu nešto odbrusi, samo reče:

— Vrlo rado, samo što ja nemam krila niti znam letjeti.

— Krila? — ponovi Mjesec-Svat. — Ništa lakše od toga! Evo ti krila pa leti!

Mew se nasmije i doista zbací Rovera s leđa preko ruba krova! A Rover je samo jedanput zinuo i zamislio kako će padati i padati kao kamen i ljosnuti na bijele stijene u dolini, dubokoj nekoliko milja, kadli zapazi da ima lijepa bijela krila sa crnim pjegama (tako da su pristajala njegovoj boji). Pa ipak, dugo je padao prije nego što se zaustavio u letu jer nije bio navikao da ima krila. Trebalo mu je malo vremena da se obikne na njih, ali mnogo prije nego što je Svat završio razgovor s Mewom, on je već gonio Mjeseca-Peseca oko tornja. Kad je već bio pomalo umoran od svojih početničkih napora, Mjesec-Pesec strmoglavi se prema gorskom vrhu i sleti na sam rub ponora podno zida. Rover je sletio za njim pa su uskoro obojica sjedili jedan do drugoga i predisali isplaženih jezika.

— Ti si dakle po meni dobio ime Rover? — reče Mjesec-Pesec.

— Nisam po tebi — odgovori mu naš Rover. — Siguran sam da moja gospodarica nije ni čula za tebe kad mi je nadjenula ime Rover.

— To uopće nije važno. Ja sam prvi pas koji je dobio ime Rover, još prije više tisuća godina - pa si sigurno i ti dobio ime po meni! Stvarno sam bio prava skitnica! Nikad nigdje nisam imao mira niti sam ikom pripadao prije nego što sam došao ovamo. Uvijek sam od malih nogu samo bježao. I tako sam bježao i skitao se sve dok nisam jednog lijepog jutra - vrlo lijepog jutra kad mi je sunce udaralo u oči - pao preko ruba svijeta goneći nekog leptira.

Mogu ti reći da je to bio gadan osjećaj! Na svu sreću, upravo je u tom trenutku Mjesec prolazio ispod svijeta pa sam, poslije

užasnog padanja kroz oblake, nakon što sam se sudario i s nekoliko meteora i sličnih stvari, zabasao na Mjesec. Zapravo sam pao u jednu od onih golemih srebrnkastih mreža koje orijaški sivi pauci ovdje predu od planine do planine. Baš se pauk spuštao niz ljestve da me pokupi i odnese u svoju smočnicu, kad se pojavio Mjesec-Svat.

On ti na onaj svoj teleskop vidi ama baš sve što se zbiva na ovoj strani Mjeseca. Pauci ga se boje jer ih ne dira samo ako za njega predu srebrne niti i konopce. On ima razloga sumnjati da mu oni love Mjesečeve zrake - a to im je strogo zabranio - iako oni tvrde da žive samo od vilin-konjica i tutumiševa. U smočnici je tog pauka našao krila Mjesečevih zraka pa ga je pretvorio u kamenu gromadu dok bi dlanom o dlan. Onda me podigao u naručje, pomilovao i rekao mi:

"Bogme si gadno ljusnuo. Najbolje će biti da ti dam krila kako ne bi više doživio sličnih nezgoda! Samo mi ne diraj u Mjesečeve zrake i ne ubijaj bijele zečeve! I dođi kući kad god ogladniš; prozor ti je na krovu obično otvoren."

Pomislio sam da je to neki pristojan čovo, ali načisto lud. Samo pazi, nemoj me krivo shvatiti - što se tiče njegove ludosti, mislim. Ja se zbilja ne usuđujem dirnuti u njegove Mjesečeve zrake i zečeve. Može te vrlo lako pretvoriti u strašno nezgodne stvari. A sad mi reci zašto si ti došao ovamo s poštarom?

— S poštarom? — priupita ga Rover.

— Pa, naravno, s Mewom, poštarom starog pješčanog vješca — potvrdi Mjesec-Pesec.

Tek što mu je Rover ispriповjedio što je sve doživio kad začuju Svatov zvižduk. Obojica polete na krov. Starac je sjedio na krovu a noge mu visile preko ruba. Bacao je omotnice oko sebe isto onako brzo kako ih je otvarao. Vjetar je nosio omotnice uvis a Mew je letio za njima i vraćao ih u svoju torbicu.

— Upravo sam, psiću, Roverandome, čitao o tebi — reče. — (Zovem te Roverandom i Roverandom češ ostati jer ne mogu imati ovdje dva Rovera.) I potpuno se slažem sa svojim prijateljem Samatosom (neću izgovarati njemu za volju ono smiješno slovo p u njegovu imenu) da će najbolje biti da provedeš neko vrijeme

ovdje kod nas. A dobio sam pismo i od Artakserksa, ako znaš tko je to, a ako ne znaš, reći ću ti da on traži od mene da te odmah pošaljem natrag. Izgleda da se ozbiljno naljutio na tebe što si pobjegao, i na Samatosa što ti je pomogao da pobjegneš. Ali baš nas briga za njega; ne moraš se ni ti ništa brinuti dok god si ovdje kod nas.

A sad leti dalje i lijepo se zabavljaj! Samo mi nemoj dirati Mjesečeve zrake i ne ubijaj mi bijele zečeve, i dođi kući kad ogladniš! Prozor ti je na krovu obično otvoren. Do viđenja!

I učas nestane u vidu lastina repa, iako će vam svatko tko nije bio na Mjesecu reći da ondje nema lasta.

— E pa, zbogom, Roverandome! — reče Mew. — Nadam se da uživaš praveći gužvu među čarobnjacima. Zasad mi ostaj zbogom! Ne ubijaj bijele zečeve i sve će na kraju dobro završiti i vratit ćeš se lijepo kući, htio-ne htio.

Tad Mew odleti takvom brzinom da se pretvori u točkicu na nebu prije nego što si mogao reći "keks", a umah zatim i nestane. A Rover ne samo što je bio pretvoren u igračku nego je i ostao sam samcat na Mjesecu - sam samcat, osim Mjeseca- Svata i njegova psa.

Roverandom - radije ćemo ga zasad i mi tako zvati kako bismo izbjegli zbrku - nije imao ništa protiv toga. Silno je uživao u novim krilima, a pokazalo se da je i Mjesec neobično zanimljivo mjesto tako da je posve zaboravio razmišljati o tome zašto ga je Psamatosa ovamo poslao. Trebalo mu je podosta vremena da to sazna.

Dotle je koješta doživio, sam i sa psom na Mjesecu. Nije često letio zrakom daleko od tornja; jer na Mjesecu, pogotovo na njegovoj bijeloj strani, ima vrlo krupnih i krvoločnih kukaca, a počesto su tako blijedi, i tako prozirni, i tako tihi, da ih jedva možeš čuti ili vidjeti. Mjesečeve zrake samo se sjaje i lepršaju pa ih se Roverandom nije bojao; veliki bijeli vilin-konjici vatrenih očiju mnogo su ga više uznemirivali; a bilo je tu i voden-konjica i tvrdokrilaca s raljama nalik na zamku sa čeličnom oprugom, i blijedih jednorošćića s bodljama nalik na koplja, i pedeset sedam

vrsta pauka spremnih da proždru sve što mogu uloviti. A još su gori od kukaca bili tutumiševi.

Roverandom se ponašao onako kako se ponašaju ptice na toj strani Mjeseca: nije letio daleko od kuće, ili je letio samo otvorenim prostorom gdje je imao dobar vidik na sve strane, i daleko od skrovišta kukaca; i hodao je vrlo tiho, pogotovo po šumi. Većina se stvorenja ondje vrlo tiho kretala, čak su i ptice malokad cvrkutale. Najviše su šumova proizvodile biljke. Cvrjeće - bijeli zvončići, šumski zvončići i srebrni zvončići, zvonca i zvončaci, zvečke i zvečaci, trubeljke i žuti rošci (vrlo blijede žute boje) i mnogi drugi cvjetovi neprevodivih imena - povazan su nešto pjevušili. Perjanke i paprat - vilin-strune, polifonke i plehnatice, i šumske zijevalice - i sve trske u mliječnobijelim ribnjacima, sve je to potihlo pjevalo, čak i noću. Zapravo se neprestano mogla čuti tiha, nježna glazba.

Ali ptice nisu pjevale; većina je njih bila vrlo sitna, skakutale su po sivoj travi ispod drveća, kloneći se muha i obrušilačkih obada; mnoge su od njih ostale bez krila ili su već zaboravile letjeti. Roverandom bi ih znao iznenaditi kako se šuljaju tiho kroz blijedu travu, love male bijele miševе ili njuškaju za sivim vjevericama na okrajcima šuma.

Šume bijahu pune srebrnih zvončića što su tiho zazvonili kad ih je prvi put ugledao. Visoka crna debla stajala su uspravno, visoka poput crkvenih tornjeva, na srebrnkastom sagu, natkrivena blijedoplavim lišćem koje nikad nije otpadalo; čak ni najduži teleskop na Zemlji nije nikad vidio ta visoka stabla ni srebrne zvončice ispod njih. Poslije je, tijekom godine, sve drveće u isti mah propupalo blijedozlaćanim pupovima; a kako su šume na Mjesecu tako reći beskrajne, nema dvojbe da se time mijenja izgled cijelog Mjeseca kad se gleda s našega svijeta.

Ali nemojte misliti da je Roverandom neprestano samo tumarao amo-tamo. Uostalom, iako su oba psa znala da ih Svat drži na oku, upuštali su se u kojekakve pustolovine i dobro se zabavljali. Katkad su lunjali milje i milje zajedno i danima se nisu vraćali u toranj. Dva-tri puta popeli su se na daleko gorje odakle su vidjeli toranj na Mjesecu samo još kao sjajnu iglu u daljini; sjedili su na bijelim stijenama i promatrali male ovce (nisu bile veće od Rovera

s Mjeseca) kako lutaju u stadima po obroncima. Svaka je ovca nosila o vratu zlatno zvonce, a svako je zvonce zvonilo kad god bi ovca zakoračila da se domogne svježeg zalogaja sive trave; i sva su zvonca skladno zvonila, i sve su se ovce sjajile poput snijega, i nitko nikad nije u njih dirao. Oba su Rovera bila predobro odgojena (i previše se bojala Mjeseca-Svata) da bi dirali u njih, a na cijelom Mjesecu nije bilo drugih pasa, ni krava, ni konja, ni lavova, ni tigrova, ni vukova; zapravo nije bilo ničega većeg na četiri noge od zečeva i vjeverica (i to sitnih poput igračkaka), osim što se kadikad mogao vidjeti pozamašan bijeli slon velik gotovo kao magarac kako stoji ozbiljno zamišljen. Nisam spomenuo zmajevе zato što oni još nisu ušli u ovu priču, a ionako su obitavali vrlo daleko od tornja jer su se svi oni bojali Mjeseca-Svata, osim jednoga (a i on se donekle bojavao).

Kad god bi se psi vratili u toranj i uletjeli kroz prozor, uvijek bi zatekli spremno jelo za sebe, kao da su stigli u pravi čas, ali su malokad vidjeli ili čuli Mjeseca-Svata. On je imao u podrumu svoju radionicu iz koje su obično kuljali oblaci bijele pare i sive maglice uza stubе i izlazili kroz gornje prozore.

— A što on to radi po cijeli dan? — upita Roverandom Rovera.

— Što radi? — ponovi Mjesec-Pesec. — Ah, ima ti on uvijek poprilično posla... iako mi se čini da nekako ima još više posla otkako si ti stigao. Mislim da proizvodi snove.

— A zašto proizvodi snove?

— Ah! Za onu drugu stranu Mjeseca. Na ovoj našoj strani nitko ništa ne sanja; sanjari odlaze svi na drugu stranu.

Roverandom sjede i počеše se; objašnjenje mu se nije činilo dostatnim. Ipak, Mjesec-Pesec nije mu htio ništa više kazati: a ako me baš pitate, rekao bih da nije ni znao mnogo više.

Međutim, uskoro nakon toga dogodilo se nešto što je sva takva pitanja na neko vrijeme izbilo Roverandomu iz glave. Psi su zajedno doživjeli jednu uzbudljivu pustolovinu, čak i previše uzbudljivu dok je trajala, a sami su bili tome krivi. Otišli su na nekoliko dana mnogo dalje nego što su ikad bili otkako je došao

Roverandom, ne razmišljajući uopće o tome kamo idu. Zapravo su zalutali, pa su se sve više i više udaljavali od tornja misleći da se vraćaju. Mjesec-Pesec je tvrdio da je prošao bijelu stranu Mjeseca uzduž i poprijeko i da je poznaje kao svoj džep (bio je sklon pretjerivanju), ali je na kraju morao priznati da mu se ovaj kraj čini nekako čudnim.

— Nisam, na žalost, već dugo bio ovdje — reče — pa sam ponešto zaboravio.

A zapravo nije nikad ni bio u tom kraju. Neopazice su zašli preblizu stjenovitog ruba mračne strane gdje se kriju kojekakve poluzaboravljene stvari i gdje su isprepletene staze i sjećanja. Baš kad su bili uvjereni da su napokon na pravom putu kući, iznenada su ugledali visoko gorje kako se diže pred njima, nijemo, golo i zloslutno; Mjesec-Pesec je priznao da ga nikad prije nije vidio. Gorje je bilo sivo i reklo bi se da je sazdano od starog hladnog pepela, a usred gorja pružale su se duge mutne doline u kojima nije bilo ni znaka života.

Tad je počeo padati snijeg. Na Mjesecu često pada snijeg, samo što je taj snijeg (oni ga doista zovu snijeg) obično ugodan i topao, i posve suh, pa se pretvara u sitan bijeli pijesak koji raznosi vjetar. Ovaj je snijeg pak bio sličiji našem. Bio je vlažan i hladan, i bio je prljav.

— Ovo u meni budi čežnju za starim krajem — reče Mjesec-Pesec. — Ovaj je snijeg isti kao i onaj što je padao u mom gradu u kojem sam bio štene - na svijetu, znaš. Oh! Kad se samo sjetim onih dimnjaka visokih kao stabla na Mjesecu, i onog crnog dima, i one crvene vatre u visokim pećima! Na mahove mi čak i dodija ova bjelina. Na Mjesecu je uopće teško uprljati se, onako za ozbiljno.

Po ovome možete vidjeti kakav je prostački ukus imao Mjesec-Pesec, a budući da prije više stotina godina nije na svijetu ni bilo takvih gradova, možete se ujedno uvjeriti i da je grdno pretjerao kad je rekao kako je davno pao preko ruba svijeta. Međutim, baš ga je u tom trenu u lijevo oko pogodila neobično krupna i prljava pahulja, pa se učas predomislio.

— Sve bih rekao da je ovaj snijeg zalutao i pao ovamo s onog odurnog starog svijeta — reče. — Vrag ga odnio! A čini mi se i da smo stvarno zalutali. Sto mu gromova! Hajde da potražimo kakvu rupu u koju ćemo se zavući!

Trebalo im je podosta vremena da pronađu kakvu-takvu rupu, pa su dotle bili propisno pokisnuli i promrzli; zapravo su bili tako zdvojni da su se sklonili u prvi zaklon na koji su naišli a da nisu poduzeli nikakve mjere opreza - što inače treba uvijek najprije učiniti kad se nađete na nepoznatu mjestu na rubu Mjeseca. Zaklon u koji su se sklonili nije bio nikakva rupa nego pećina, i to vrlo velika pećina, u kojoj je bilo mračno ali suho.

— Ovdje je baš lijepo toplo — reče Mjesec-Pesec, pa sklopi oči i gotovo istog trena zadrijema.

— Uh! — izusti malo zatim pošto se na pseći način naglo prenuo iz ugodna sna. — Ovdje je ipak malo prevruće!

I skoči na noge. Čuo je kako mali Roverandom nešto dublje u pećini laje, a kad ode vidjeti što je posrijedi, opazi kako im se po tlu primiče tanak mlaz vatre. U tom času nije osjećao čežnju za užarenim visokim pećima, pa zgrabi malog Roverandoma za šiju i izjuri iz pećine kao munja i popne se na vrh velikog kamena pred pećinom.

Tu su obojica neko vrijeme sjedila i gledala oko sebe, što je bilo vrlo glupo od njih. Trebalo je da odlete što prije kući ili bilo kamo, glavom bez obzira. Kao što vidite, Mjesec-Pesec nije znao baš sve o Mjesecu, inače bi morao znati da je to brlog Velikog Bijelog Zmaja - onoga koji se tek donekle bojao Mjeseca-Svata (a kad bi se ražestio, gotovo da ga se nije ni bojao). I samog je Svata taj zmaj pomalo zabrinjavao. Obično ga je zvao "ona prokleta neman", kad bi ga uopće spomenuo.

Kao što vjerojatno znate, svi bijeli zmajevi potječu s Mjeseca, ali je ovaj bio svojedobno i na svijetu pa se vratio i usput štošta naučio. U Merlinovo se doba borio sa Crvenim Zmajem u Caerdragonu, o čemu možete čitati u svim novijim povjesnicama; nakon toga je Crveni Zmaj bio sav crven od krvi. Poslije je nanio velike štete na Tri Otoka i prebivao neko vrijeme na vrhu planine Snowdon. Ljudima se u to doba nije mililo penjati na taj vrh - samo

se jedan čovjek popeo gore i njega je zmaj zatekao kako pije iz boce. Čovjek se toliko užurbao da je bocu ostavio na vrhu, a njegov su primjer potom slijedili i mnogi drugi. Bilo je to davno, i to tek pošto je zmaj bio odletio na Gwynfu, nedugo nakon nestanka kralja Artura, u vrijeme kad su saksonski kraljevi smatrali zmajev rep velikom poslasticom.

Gwynfa nije daleko od ruba svijeta pa je odatle lako bilo odletjeti na Mjesec takvu orijaškom i silno opakom zmaju kao što je bio taj zmaj. Sad je pak živio na rubu Mjeseca, jer nije bio sasvim načisto koliko mu Mjesec-Svat može nauditi svojim čarolijama i podvalama. Ipak se na mahove usuđivao utjecati na boje Mjeseca. Ponekad je, kad bi slavio kakvu zmajevsku svetkovinu ili kad bi ga spopao bijes, puštao iz svoje pećine prave crvene i zelene plamenove, a počesto i oblake dima. Dva- tri puta je i cijeli Mjesec pocrvenio ili mu je pogasio sav sjaj. U takvim bi se neugodnim prigodama Mjesec-Svat (sa psom) zatvorio u toranj i samo promrsio:

- Opet ona prokleta neman!
- Nikad nije objašnjavao koja je to neman ni gdje prebiva; samo bi sišao u podrum, otčepio svoje najbolje čarolije i nastojao što prije ponovo očistiti zrak.

Sad znate sve o tome; a da su psi znali bar polovicu toga, ne bi se uopće ondje zadržavali. Ali su se zadržali bar toliko koliko je meni trebalo vremena da vam ispričam sve ovo o Bijelom Zmaju, a dotle se on bio sav izvukao iz pećine, onako bijel, zelenih očurdi, ispuštajući zeleni oganj na sve pore i rigajući crni dim poput parobroda. Zatim rikne iz sveg glasa. Gorje se zatreslo i zaorilo a snijeg otopio, lavine se survale a slapovi presahli.

Taj je zmaj imao krila nalik na jedra kakva su imale lađe kad su još bile lađe a ne parobrodi, i nije prezao da ubija sve živo, od miša do carske kćeri. Naumio je ubiti i ova dva psa, i rekao im to nekoliko puta prije nego što se vinuo uvis. E, tu je pogriješio. Obojica su se odlijepila od stijene poput raketa i poletjela niz

vjetar brzinom na kojoj bi im i Mew pozavidio. Zmaj je letio za njima zijevajući kao zijevalica i škljocajući zubima, rušeći pred sobom gorske vrhunce i nagoneći ovce da zvone svojim zvoncima kao kad izbije požar u gradu. (Sad vam je valjda jasno zašto su ovce nosile o vratu zvonca.)

Na svu sreću, vjetar je puhao u pravom smjeru. Istodobno, čim su zvonca pomahnitala, iz tornja je izletjela strahovita raketa, koja se vidjela na cijelom Mjesecu poput zlatna kišobrana što je raskrillio na tisuće srebrnih resa izazivajući uskoro nakon toga padanje neočekivano velikog broja meteora na svijet. To je jednim psima bio dobar putokaz, a ujedno i opomena zmaju, ali se u njemu bilo nakupilo toliko bijesa da se nije više ni na šta obazirao.

I tako se potjera nastavila punom parom. Ako ste ikad vidjeli pticu kako progona leptira, i ako možete zamisliti više nego orijašku ptičurinu kako progona dva posve neznatna leptira, onda biste mogli bar donekle zamisliti kako su psi izmicali, vrludali i za dlaku se spašavali, kako su mahnito letjeli kući u cik-cak liniji. Još prije nego što su stigli do pola puta, Roverandomu je zmaj višeput svojim dahom opržio rep.

A što je dotle radio Mjesec-Svat? E pa, on vam je ispalio jednu zaista veličanstvenu raketu, a nakon toga je promrsio: — Prokleta bila ta neman! — I još: — Prokleti bili ti štenci! Još će prije vremena izazvati pomrčinu! — A onda je sišao u podrum i otčepio bocu s tamnom, crnom čarolijom što je nalikovala na skrutnuti katran i med (i smrdjela kao vatromet na Dan nezavisnosti i kupus kad prekupi u loncu).

U tom je trenutku zmaj letio iznad samog tornja i podigao golemu pandžu da klepne njome Roverandoma - da ga zbriše s lica Mjeseca. Ali nije uspio. Mjesec-Svat ispalio je čaroliju kroz jedan od donjih prozora i pogodio zmaja ravno u trbuh (gdje su svi zmajevi posebno osjetljivi) te ga zanio u stranu. Zmaj se izbezumi i zaleti pravo u planinu prije nego što se uspio pribрати i zadržati smjer. Teško bi bilo reći što je više stradalo, njegova njuška ili planina - izobličilo se i jedno i drugo.

I tako su oba naša psa uletjela kroz prozor na krovu, i trebalo im je tjedan dana da dođu do daha, a zmaj se polako vratio,

vrludajući u letu, kući, gdje je još mjesecima trljao njušku. Sljedeća pomrčina nije uspjela jer je zmaj bio odviše zaokupljen lizanjem svoga trbuha da bi se mogao posvetiti poslu. I nikad nije uspio ukloniti crne mrlje s trbuha gdje ga je zgodila čarolija. Te će mu mrlje, na žalost, ostati dovijeka. Zato ga sad i zovu Mrljavo čudovište.

Sutradan je Mjesec-Svat pogledao Roverandoma i rekao mu:

— Jedva ste se izvukli! Sve bih rekao da si za jednog mladog psa prilično dobro istražio bijelu stranu Mjeseca. Kad opet dođeš do daha, mislim da će biti vrijeme da obiđeš i drugu stranu.

— Mogu li i ja s vama? — upita ga Mjesec-Pesec.

— To ne bi bilo dobro za tebe — odgovori mu Svat — ne bih ti to savjetovao. Tamo bi možda vidio stvari koje bi mogle u tebi probuditi čežnju za starim krajem, još više nego vatra i dimnjaci, a to bi za tebe bilo isto tako opasno kao i zmajevi.

Mjesec-Pesec nije pocrvenio jer nije mogao pocrvenjeti, i ništa nije rekao nego je samo sjeo u kut i upitao se koliko taj starac zna od svega onoga što se zbiva, i od svega onoga što se govori. Časkom je još razmišljao što li je starac mislio kad je to rekao, ali ga te misli nisu dugo mučile jer je bio lakouman stvor.

Što se Roverandoma tiče, kad je nakon nekoliko dana došao opet do daha, Mjesec-Svat pozvao ga je zviždukom k sebi. Potom su zajedno dugo silazili niza stube u podrum što je bio duboko usječen u stijenu i imao prozorčice koji su gledali iznad ponora na široka Mjesečeva prostranstva. Zatim su silazili niz tajne stube koje su kanda vodile ispod sama gorja dok nisu nakon duljeg vremena došli do potpuno mračnog mjesta i stali, iako se Roverandomu još vrtjelo u glavi nakon milja i milja silaženja niza zavojite stube.

U mrklom mraku samo je još Mjesec-Svat slabašno svijetlio, poput krijesnice, nije imao nikakvog drugog svjetla. Ipak, i to je dostajalo da se vide vrata - velika vrata u podu. Starac ih podigne i u tom času mrak kao da pokulja iz tog otvora poput magle tako te Roverandom nije više vidio čak ni slabašno svjetlucanje Mjeseca-Svata.

— Silazi, dobri moj psiću! — reče Svat iz tame. Nećete se valjda začuditi kad vam kažem da Roverandom nije bio dobar psić i da se nije htio ni maknuti. Štoviše, zavukao se u najdalji kut te prostorijice i poklopio se ušima. Više se bojao te rupe nego sama starca.

Ali to mu ništa nije vrijedilo. Mjesec-Svat jednostavno ga dohvati i hitne u onu crnu rupu. Dok je padao i padao u bezdan, Roverandom ga je još čuo kako izdaleka odozgo dovikuje za njim:

— Samo ravno padaj, a onda poleti niz vjetar! I čekaj me na drugom kraju!

To je psića trebalo utješiti, ali nije. Roverandom je poslije uvijek tvrdio kako ne vjeruje da je i padanje preko ruba svijeta gore od toga, i da je to svakako bila najgadnija od svih njegovih pustolovina, a kad god bi na to pomislio, osjetio bi kako mu se okreće želudac. Vidi se da još misli na to i kad se u snu na sagu trza i cvili.

Ipak je i tome došao kraj. Nakon duljeg vremena malo- pomalo je sve sporije padao dok se nije gotovo zaustavio. Za preostalog dijela puta morao se poslužiti krilima; činilo mu se da leti sve više i više kroz nekakav veliki dimnjak - srećom, u letu mu je pomagao i snažan propuh. Bio je presretan kad je napokon stigao do vrha.

Tu je ležao daščući na rubu rupe na drugom kraju poslušno, pa i tjeskobno, čekajući Mjeseca-Svata. Ovaj se najposlije pojavio nakon duljeg vremena, pa je Roverandom dospio vidjeti da se nalazi u dnu duboke mračne doline okružene niskim tamnim brdima. Na njihovim vrhovima kao da su počivali crni oblaci, a iza oblaka vidjela se samo jedna zvijezda.

Odjednom psića spopadne drijemež; u obližnjem sumornom grmlju pjevala je neka ptica neku snenu pjesmu koja mu se činila neobična i divna poslije onih nijemih ptičica na drugoj strani na koje se već bio navikao. Sklopi oči.

— Probudi se, psetance! — začuje nečiji glas. Roverandom se trgne i skoči na noge te ugleda Mjeseca-Svata kako izlazi iz one rupe na srebrnom užetu koje je veliki sivi pauk (mnogo veći od njega) upravo vezao za obližnje stablo.

Kad se izvukao iz rupe, Svat reče pauku:

— Hvala ti! A sad briši!

I pauk doista ode, sretan što može otići. Na toj tamnoj strani ima crnih pauka, koji možda nisu tako veliki kao ona čudovišta na bijeloj strani, ali su otrovni. Mrze sve što je bijelo ili blijedo ili svijetlo, napose blijede pauke, koje mrze kao bogate rođake što rijetko dolaze u posjete.

Sivi pauk spustio je opet uže u rupu, a istodobno se sa stabla spusti crni pauk.

— Hajde, hajde! — reče starac crnom pauku. — Hodi amo! Ovo su ti moja osobna vrata, pazi da to ne zaboraviš. Oprostit ću ti ako mi između ove dvije tise objesiš lijepu viseću mrežu.

— Dug je ovaj put kroz sredinu Mjeseca — reče on Roverandomu — pa mislim da će mi dobro doći da se malo odmorim prije nego što oni stignu. Svi su oni vrlo zgodni, ali iziskuju mnogo energije. Dakako da bih i ja mogao uzeti krila, samo što ih uvijek brzo iznosim; osim toga, onda bih morao i rupu proširiti jer bih teško mogao proći kroz nju s krilima. A inače se dobro penjem po užetu.

E pa, kako ti se sviđa ova strana? — priupita ga. — Tamna s blijedim nebom, a ona je druga blijeda s tamnim nebom, a? Poprilična razlika, samo što ni ovdje ni ondje nema puno pravih boja, onoga što ja zovem pravim bojama, jarkih i mnogo raznih boja zajedno. Ako dobro pogledaš, vidjet ćeš ispod drveća kako nešto svijetli, krijesnice, zlatne mušice, dijamantni kukci i slične životinjice. Ipak, presitni su; presitni su kao i sva sjajna bića na ovoj strani. A žive strašno teško jer ih napadaju sovuljage nalik na orlove crne kao ugljen, i vrane nalik na lešinare a ima ih kao vrabaca, i svi ovi crni pauci. Meni se osobno najmanje sviđaju crnobaršunasti noćni leptiri što lete u jatima. Čak se ni meni ne sklanjaju s puta; čim malko zasvijetlim, zapletu mi se u bradu.

Pa ipak, ima ova strana, psiću dragi, i svojih čari, a jedna je od njih da je nijedan čovjek i nijedan pas na Zemlji nije nikad vidio - na javi - osim tebe!

Tad Svat najednom skoči u viseću mrežu koju mu je crni pauk bio ispreo dok je on govorio, i u tren oka zaspi.

Roverandom je sam sjedio i gledao ga budno pazeći i na crne pauke. Ispod tamnog drveća bez vjetra promicale su amo-tamo i svjetlucale točkice ognjevitog, crvenog, zelenog, zlatnog i modrog svjetla. Nebo je bilo blijedo, s neobičnim zvijezdama iznad plutajućeg pramenja baršunastih oblaka. Reklo bi se da na tisuće slavuja tihano pjevaju u jednoj drugoj dolini iza obližnjih brda. Tad Roverandom začuje dječje glasove, ili jeku jeke dječjih glasova, što ih donese iznenadni blagi povjetarac. Sjede i zalaje najglasnije otkako je ova priča započela.

— Bože mili! — uzvikne Mjesec-Svat i skoči posve rasanjen na noge iz viseće mreže na travu, te umalo što ne stane Roverandomu na rep. — Jesu li već stigli?

— Tko? — upita ga Roverandom.

— Pa dobro, ako ih nisi čuo, zašto si onda zalajao? — reče mu starac. — Hajdemo! Ovuda.

Krenuli su niz dugu sivu stazu obilježenu sa strane ponešto svjetlucavim kamenovima i natkrivenu žbunjem. Dok su tako silazili i silazili, žbunje se pretvorilo u borove a zrak se ispunio noćnim mirisom borovine. Zatim se staza počela uspinjati i nakon nekog vremena stigli su do najnižeg vrha u krugu brda kojima bijahu okruženi.

Tad Roverandom zaviri u sljedeću dolinu, a svi slavuji prestanu pjevati, kao da si zatvorio slavinu, dok su se dječji glasovi razlijevali jasno i lijepo jer su pjevali višeglasno jednu umilnu pjesmu stopljenu u jedinstvenu glazbu.

Starac i pas jurili su i poskakivali zajedno niz stazu. Bogme je Mjesec-Svat vješto skakao sa stijene na stijenu!

— Hajde, hajde! — uzvikivao je. — Možda sam ja bradati jarac, divlji ili pitomi, ali uloviti me ne možeš!

Roverandom je morao letjeti da ne zaostane za njim.

I tako su došli do strma ponora, koji nije bio predubok ali je bio taman i gladak poput ahata. Kad je pogledao dolje, Roverandom ugleda u polumraku perivoj, a još dok ga je gledao, osvjetljenje se pretvori u blago popodneвно rumenilo, iako nije vidio otkud dolazi to blago svjetlo što obasjava samo to zaklonjeno mjesto i ništa više. U perivoju su se nalazile sive fontane i dugačke tratine, i posvuda su djeca sneno plesala, sneno šetala i razgovarala među sobom. Neki su se protezali kao da su se netom bili probudili iz duboka sna, a neki su već posve budni trčali i smijali se, kopali po pijesku, brali cvijeće, podizali šatore i kuće, lovili leptire, loptali se i penjali se na drveće, a svi su odreda pjevali.

— Otkud su svi ovi došli? — zapita Roverandom, zbunjen i oduševljen.

— Od kuće, iz kreveta, naravno — odgovori Svat.

— A kako su došli ovamo?

— To ti neću reći, i to nećeš nikad saznati. Ti imaš sreću, kao i svaki onaj tko je ovamo došao na bilo koji način, samo što djeca nipošto ne dolaze ovamo kao što si ti došao. Neki od njih dolaze često, neki rijetko, a ja proizvodim najveći dio snova. Nešto od sna donesu i oni, naravno, sa sobom, kao užinu u školu, a nešto proizvode (na žalost) i pauci - samo ne u ovoj dolini, i ne ako ih ja uhvatim na djelu. A sad hajde da im se pridružimo!

Stijena od ahata bila je vrlo strma. I previše glatka da bi se čak i pauk usudio spustiti niz nju - ni jedan se od njih nije nikad ni odvažio na to. Mogao bi pauk još spuznuti dolje, ali se ni on ni bilo tko drugi ne bi mogao opet popeti gore. U tom je perivoju bilo i skrivenih čuvara a da se i ne govori o Mjesecu-

Svatu, bez koga nijedna zabava nije bila potpuna jer ih je on sve sam priređivao.

I sad je jednostavno upao na tu zabavu. Samo je sjeo i spustio se kao niz tobogan, fiju! ravno usred skupine djece, a Roverandom je sjedio na njemu posve smetnuvši s uma da može

i letjeti. Odnosno, da bi mogao letjeti, jer kad se na dnu osovio na noge, otkrio je da nema više krila.

— A što to radi ovaj psić? — upita jedan mališan Svata. Roverandom se naime vrtio kao zvrk ne bi li ugledao svoja leđa.

— Traži svoja krila, mali moj! Misli da ih je oljuštio sa sebe kad smo se spuštali niz tobogan, ali nije nego su mu krila u mom džepu. Ovdje su krila zabranjena, nitko ne može odavde otići bez odobrenja, je li tako?

— Ne može, bradati tatice! — odgovore mu uglas dvadesetak djece, a jedan se od mališana uhvati za starčevu bradu i popne mu se na rame. Roverandom je očekivao da će ga Mjesec-Svat smjesta pretvoriti u mušicu, ili u komadić gume, ili takvo nešto. Ali umjesto toga Svat samo reče:

— Bogme se dobro penješ uz užu, mali moj! Nego, daj da te još bolje naučim!

I baci mališana visoko u zrak, ali mališan ne padne na tlo, ni govora! Ostane lebdjeti u zraku, a Mjesec-Svat dobaci mu srebrno užu što ga je bio izvadio iz džepa.

— Hajde, spuštaj se brže niz ovo! — reče mu. I mališan doista sklizne niz užu starcu u naručje, a starac ga pošaklja. — Ako se budeš tako glasno smijao, probudit ćeš se — reče mu Svat pa ga spusti na travu i ode među ostalu djecu.

Roverandomu je pušteno na volju da se zabavlja i upravo se zaputio do lijepe žute lopte ("Baš je kao ona moja kod kuće!" pomisli) kadli začuje nečiji poznati glas:

— Evo mog psića! Evo mog psića! Ja sam stvarno uvijek mislio da je on pravi psić. Kako se samo našao ovdje, a ja sam ga tražio i tražio svuda po žalu i zvao ga i zviždao svakog dana ne bi li mi se vratio!

Čim je Roverandom čuo taj glas, sjeo je i zauzeo položaj kao da moli.

— Moj psić koji moli! — reče dječak broj dva (naravno), pa mu pritrči i pomiluje ga. — A gdje si bio?

Ali Roverandom je u prvi mah uspio samo protisnuti:

— Čuješ li ti mene kad ti govorim?

— Naravno da te čujem — odgovori dječak broj dva. — Ali kad mi te je mama donijela kući, nisi me uopće htio slušati, iako sam ja lajao najbolje kako sam znao i umio. A mislim da mi nisi htio ništa ni kazati, činilo mi se da stalno misliš na nešto drugo.

Roverandom mu reče da mu je sad žao zbog toga, i ispriповjedi mu kako mu je bio ispao iz džepa, i sve ostalo o Psamatosu, i o Mewu, i o drugim svojim pustolovinama koje je doživio otkako se izgubio. Tako su dječak i njegova braća saznali za onog čudnog svata u pijesku, i naučili mnogo drugih korisnih stvari koje bi im inače možda nedostajale. Brat broj dva je smatrao da je "Roverandom" lijepo ime.

— I ja ću te tako zvati — reče. — I nemoj zaboraviti da si još uvijek moj!

Zatim su se loptali i igrali skrivača, trčali i dugo šetali, i lovili zečeve (nijednog, naravno, nisu ulovili, samo su se veselili jer su zečevi bili tek puke sjene), i uvelike pljuskali vodom u jezercima, i igrali se svakakvih drugih igara čitavu vječnost, i sve se više sviđali jedan drugome. Dječak se neprestano valjao po rosnoj travi pri svjetlu kao kad se odlazi na počinak (ali čini se da na tom mjestu nikom ne smeta vlažna trava ni vrijeme za spavanje), i psić se s njim neprestano valjao, i dubio na glavi kao što na Zemlji nije dubio nijedan pas poslije psa iz one poznate dječje pjesmice, a dječak se smijao sve dok nije... iznenada iščeznuo i ostavio Roverandoma sama samcata na travnjaku!

— Probudio se, ništa više — reče Mjesec-Svat, koji se iznenada opet pojavio. — Vratio se kući, a bilo je i vrijeme da se vrati. Ostalo mu je još samo četvrt sata do doručka. Neće stići jutros na šetnju po žalu. E pa, mislim da je vrijeme da i mi pođemo.

I tako se Roverandom teška srca vratio sa starcem na bijelu stranu Mjeseca. Vraćali su se pješice pa im je trebalo mnogo više vremena da se vrate, a Roverandom nije uživao onako kako je trebao uživati. Jer, usput su vidjeli svakojake čudne stvari i doživjeli mnogo pustolovina - naravno, bez ikakve opasnosti jer je Mjesec-Svat bio stalno u blizini. To je bila sva sreća jer je u

baruštinama bila sva sila gadnih puzavih stvorova koji bi inače bili vrlo brzo šćapili psića. Koliko je bijela strana Mjeseca bila suha, toliko je tamna strana bila vlažna i puna najneobičnijih biljaka i stvorova, o kojima bih vam nešto više rekao da je Roverandom obratio na njih kakvu-takvu pozornost. Ali on se nije obazirao na njih, mislio je samo na onaj perivoj i na dječaka.

Naposlijetku su došli do sivog ruba Mjeseca i zagledali se pokraj pepeljastih dolina u kojima su obitavali zmajevi, kroz procijep među planinama, u velebnu bijelu ravnicu i blistave litice. Gledali su kako svijet izlazi, blijedo-zelen i zlaćan mjesec, golem i okrugao iznad izbočina Lunarnog gorja, a Roverandom je pomislio: "Tamo je sad moj dječak!" Činilo mu se da je silno i strahovito daleko od njega.

— A ostvaruju li se snovi? — zapita.

— Neki se od mojih snova ostvaruju — odgovori starac. — Neki ali ne svi; rijetki su oni koji se odmah ostvare, ili koji se ostvare baš onako kako su snivani. A zašto želiš znati toliko o snovima?

— Onako, samo me zanima — reče Roverandom.

— Onaj dječak tebe zanima — pripomene Svat. — To sam si i mislio. — Tad izvadi iz džepa teleskop i razvuče ga tako da je postao neobično dugačak. — Mislim da neće biti zgoreg da sve to još malo bolje pogledaš.

Roverandom se zagleda kroz teleskop - pošto je uspio nekako jedno oko zatvoriti a drugo ostaviti otvoreno. Svijet mu je bio kao na dlanu. Najprije je ugledao kraj Mjesečeve staze kako se spušta ravno na more; i učini mu se da nazire prilično tanke i duge redove sitnih ljudi kako brzo promiču po njoj, ali nije bio sasvim siguran. Mjesečina je uskoro izbljedadjela. Zasjalo je sunce i odjednom je ugledao dragu pješčanog vješca (ali nigdje ni traga od Psamatosa - Psamatos nije nikom dopuštao da ga gleda). Nakon nekog vremena stupila su u okruglu sliku dva dječaka što su šetala po obali držeći se za ruke. "Traže li to oni školjke ili mene?" pomisli psić.

Ubrzo se slika promijeni i on ugleda na litici bijelu kuću dječakova oca, s vrtom što se spušta do mora, a na vratima opazi

- neugodna li iznenađenja! - onog istog starog čarobnjaka kako sjedi na kamenu i puši lulu, kao da nema drugog posla nego da tu vječito stražari, s onim svojim starim zelenim klobukom zabačenim na potiljak i s raskopčanim prslukom.

— A što radi onaj stari Arta ili kako se već ono zove kraj vrtnih vrata? — zapita Roverandom. — Ja sam mislio da je on već davno zaboravio na mene. I zar mu još nije istekao godišnji odmor?

— Nije, nego čeka tebe, psetance moje! Nije on na tebe zaboravio. Kad bi se ti sad tamo pojavio, kao pravi pas ili igračka, začas bi te opet začarao. Nije njemu toliko krivo zbog poderanih hlača - ubrzo ih je pokrpaio - nego se srdi na Samatosa što se tu upleo, a Samatos još nije potpuno spreman da se ogleda s njim.

U tom času Roverandom opazi kako vjetar odnese Artakserksu klobuk s glave i kako čarobnjak trči za njim, i ujedno lijepo vidje kako čarobnjak na hlačama ima divnu narančastu zakrpu sa crnim točkama.

— Ipak sam mislio da će jedan čarobnjak znati bolje pokrpati sebi hlače! — pripomene Roverandom.

— Ali on je uvjeren da se to nije moglo ljepše pokrpati nego što ih je on pokrpaio! — reče starac. — Začarao je komadić nečijeg zastora s prozora; vlasnik je dobio odštetu od osiguravajućeg društva a on zakrpu jarke boje, pa su obojica na kraju bili zadovoljni. Ipak, imaš pravo. Rekao bih da on pomalo hlapi. Zalosno je gledati kako jedan čovjek nakon tolikih stoljeća gubi svoju čarobnjačku moć, ali možda je to za tebe i sretna okolnost?

Tad Mjesec-Svat ponovo sklopi svoj teleskop pa obojica nastave put.

— Evo ti tvojih krila — reče Svat psiću kad su došli do tornja. — A sad lijepo leti i zabavljaj se! Samo mi ne diraj u Mjesečeve zrake, ne ubijaj mi bijele zečeve i vrati se kad ogladniš. Ili kad ti dosadi.

Roverandom odmah odleti da potraži Mjeseca-Peseca i da mu ispriповjedi što je sve doživio na drugoj strani, ali je pas bio

pomalo ljubomoran na gosta što je vidio stvari koje on nije, pa se pravio da ga ništa od toga ne zanima.

— Sve bih rekao da je to zbilja gadan kraj — zareži. — Siguran sam da ga ne želim uopće vidjeti. Ali tebi će sad valjda biti dosadno na ovoj bijeloj strani, gdje imaš samo mene, a ne sve one svoje dvonožne prijatelje. Zbilja je šteta što je onaj perzijski čarobnjak tako uporan pa se ne možeš vratiti kući.

Roverandom se prilično uvrijedio, i ponovio više puta Mjesecu-Pesecu da mu je silno drago što se vratio u toranj, i da mu bijela strana Mjeseca neće nikad dosaditi. Uskoro su opet bili dobri prijatelji, i opet su svašta zajedno poduzimali. Ipak, pokazalo se da je istina ono što je Mjesec-Pesec u bijesu izlanuo. Nije Roverandom bio tomu kriv, a trsio se i da ništa od toga ne pokaže, ali nekako mu više nisu bile onako uzbudljive one njihove pustolovine i ekspedicije kao što su bile nekad prije. Neprestano je mislio kako se zgodno zabavljao sa dječakom broj dva u onom perivoju.

Zajedno su posjetili dolinu bijelih patuljaka s Mjeseca (ili kraće Mjesuljaka) što jašu na zečevima i mjese palačinke od snježnih pahuljica i uzgajaju u malim voćnjacima male zlatne jabuke koje nisu veće od žabljaka. Postavljali su i krhotine stakla i čavlice ispred brloga nekih manjih zmajeva (dok su ovi spavali) i bdjeli sve do ponoći ne bi li čuli kako zmajevi urliču od bijesa - oni često imaju osjetljive trbuhe, kako već rekoh, i svake božje noći o ponoć izlaze iz brloga da se napiju, a izlaze i u drugo doba. Katkad su naša dva psa dražila čak i pauke - trgali im paučinu i oslobađali iz nje Mjesečeve zrake, i bježali u posljednji čas dok su pauci bacali na njih laso s vrhova obližnjih brda. Ali Roverandom je za sve to vrijeme iščekivao poštaru Mewa i jeftine dnevne listove (u kojima je ponajviše riječ bila o ubojstvima i nogometnim utakmicama, što čak i jedan psić zna, ali se gdjekad može u nekom kutku naći i ponešto vrednije od ^{to}g^a).

Kad je Mew sljedeći put došao, nije ga vidio jer je u to vrijeme bio u skitnji, ali kad se vratio, starac je još čitao pisma i vijesti (činilo se da je izvanredno dobro raspoložen, sjedio je na krovu, noge mu visile preko ruba, pušio je golemu bijelu glinenu lulu i

odbijao oblake dima poput lokomotive, a okruglo staračko lice razvuklo mu se od široka osmijeha).

Roverandom je osjećao da više ne može izdržati.

— Boli me nešto u prsima — reče. — Htio bih se vratiti onom dječaku da mu se ostvari san.

Starac odloži pismo (pismo je bilo o Artakserksu, vrlo zabavno) i izvadi lulu iz usta.

— Moraš li baš otići? Zar ne možeš ostati? Ovo je došlo zbilja nenadano! Baš mi je drago što smo se upoznali! Svrati još koji put! Bit će mi draaago kad god dođeš! — reče sve u jednom dahu.

— Pa, dobro — nastavi malo razboritije. — Artakserksa smo ipak sredili.

— Kako sredili??? — upita ga Roverandom, ponovo ozbiljno uzbuđen.

— Oženio se sirenom i nastanio na dnu Dubokog plavog mora.

— Ona će mu valjda bar znati bolje zakrpati hlače! Zakrpa od zelene morske trave dobro bi pristajala onom njegovu zelenom klobuku.

— Dragi moj psiću! On ti se oženio u sasvim novom odijelu od zelene morske trave s ružičastim koraljnim pucetima i s epoletama od aktinija, a onaj njegov stari klobuk spalili su na žalost! Samatos je sve to sredio. O, Samatos ti je dubok, dubok kao Duboko plavo more, a vjerujem da će isto tako srediti i mnoge druge stvari, psiću moj, ne samo tebi za volju.

Baš me zanima kako će to na kraju ispasti! Artakserkso je trenutno u svom dvadesetom ili dvadeset prvom djetinjstvu, čini mi se, i sve nešto zanovijeta zbog kojekakvih sitnica. Svakako je strašno tvrdoglav. Nekad je bio prilično dobar čarobnjak, ali je nekako sve mrzovoljniji, postao je prava napast. Kad je jednog popodneva iskopao iz pijeska drvenom lopaticom starog Samatosa i izvukao ga za uši iz njegove rupe, ne čudim se što su samatisti zaključili da je pretjerao. "Takvu sam neugodnost doživio, baš kad mi je bilo najljepše vrijeme za spavanje, a sve to

zbog jednog bijednog psića" - eto što mi je on sam napisao, a ti se ne moraš zbog toga crvenjeti.

Zato je, kad su se obojica malo ohladili, pozvao Artakserksa na sirensku zabavu i tako se to sve slučajilo. Povelili su Artakserksa na kupanje na mjesečini, i sad se više nikad neće vratiti u Perziju, pa čak ni u Perušić. Zaljubio se u najstariju ali dražesnu kćerku bogatog sirenskog kralja i već su se sutradan navečer uzeli.

Zacijelo je to čak i dobro. U oceanu već dugo nema stalno nastanjenog čarobnjaka. Protej, Posejdon, Triton, Neptun i svi ostali pretvorili su se već davno u razne ribe i školjke, a uostalom, nikad nisu ni znali ni marili mnogo za ono što se zbiva izvan Sredozemnog mora - previše su voljeli srdele. A poodavno se povukao i stari Niord. Dakako da se on nije ni mogao ozbiljno baviti poslom nakon one svoje lude ženidbe div-ženom - sjećaš se kako se ona zaljubila u njega zato što je imao čiste noge (a to je zbilja poželjno u kući), i kako se razočarala kad je bilo već kasno, zato što su mu noge bile uvijek mokre. Čujem da je već ishlapio, da je siromah sasvim podjetinjio. Navodno strašno kašlje od nafte pa se povukao na obalu Islanda ne bi li ondje uhvatio malo sunca.

A slično je, naravno, bilo i s onim morskim starcem. Ne ponosim se baš time što mi je bio rođak. Bio je svima pomalo na teret - nije htio hodati i uvijek je htio da ga nose, kao što si valjda čuo. To ga je stajalo glave. Prije godinu-dvije sjeo je na jednu minu u moru (ako znaš što je to), baš na jedno od onih puceta! U tom slučaju nisam čak ni ja mogao ništa *svojim* čarolijama. Bilo je to gore čak i od onog jajeta što napravi buć prije nego što djeca naprave čuč.

— A Britannia? — priupita ga Roverandom, koji je na kraju krajeva bio engleski pas. Ipak mu je sve ovo bilo već pomalo dosadno, i želio je još samo nešto više čuti o onom svom čarobnjaku. — Ja sam mislio da Britannia vlada valima?

— Ma nije ona zapravo nikad ni noge smočila. Ona ti najviše voli milovati lavove na žalu i sjediti na peniju sa trozubom za jegulje u ruci - uostalom, na morima ima još mnogo toga što treba čuvati. Sad imaju Artakserksa, valjda će im on biti od neke koristi. Doduše, mislim da će on u prvih nekoliko godina nastojati uzgajati

šljive na polipima, ako mu dopuste. To bi mu bilo i lakše nego da sirene drži na uzdi.

E pa, dobro. Gdje sam ono stao? Naravno, ti se sad možeš vratiti ako želiš. Zapravo, da se malo grubo izrazim, vrijeme je da se što prije vratiš. Najprije moraš posjetiti Samatosa - i nemoj se povesti za mojim lošim primjerom pa da zaboraviš izgovarati slovo P u njegovu imenu kad se sretnete.

Već se sutradan pojavio Mew s posebnom poštom - velikim brojem pisama za Mjeseca-Svata i sa svežnjevima novina: *Ilustriranim travnatim tjednikom*, *Oceanskim okolišem*, *Sirenskim zovom*, *Morskom školjkom* i *Jutarnjim pljuskom*. U svima su njima bile iste (ekskluzivne) slike s Artakserksova vjenčanja na žalu obasjanom mjesečinom, na kojima se g. Psamatos Psamatides, glasoviti financijer (puki izraz poštovanja), u pozadini ceri od uha do uha. Ali te su slike bile ljepše od naših fotografija jer su barem bile u boji, a sirena je doista bila lijepa (rep joj je bio u morskoj pjeni).

Kucnuo je čas rastanka. Mjesec-Svat široko se nasmiješio Roverandomu, dok se Mjesec-Pesec držao tobože ravnodušno. Sam je Roverandom podvio rep, ali je samo izustio:

— Zbogom, štenac! Čuvaj se, ne diraj u Mjesečeve zrake, ne ubijaj bijele zečeve i ne prejedaj se za večerom!

— Ti si štenac! — odbrusi mu Rover s Mjeseca. — I prestani jesti čarobnjačke hlače!

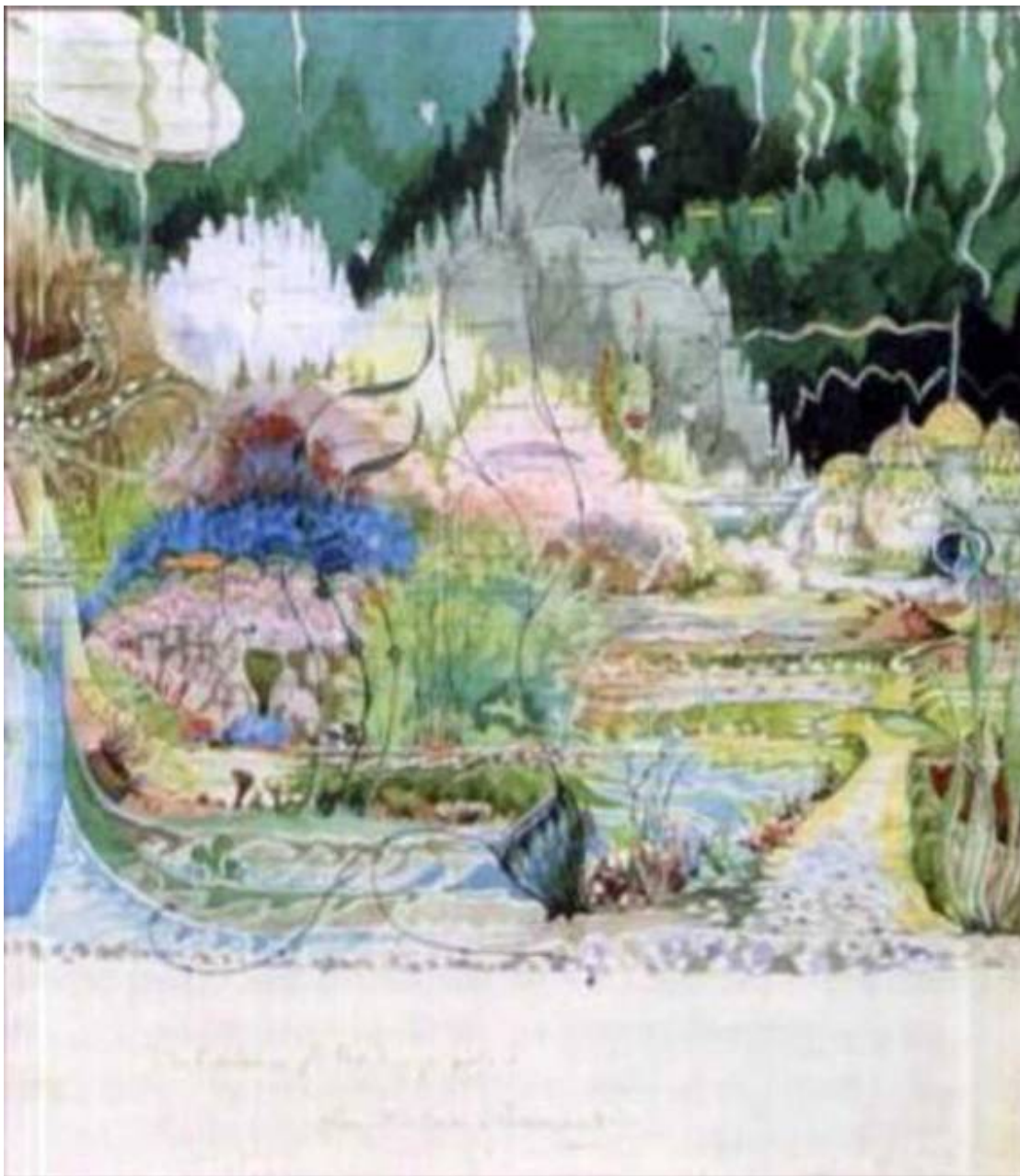
I to je bilo sve. Pa ipak, mislim da je pas poslije neprestano gnjavio Mjeseca-Svata da mu dopusti da posjeti Roverandoma, i da ga je gospodar doista nekoliko puta i pustio da ga pohodi.

Zatim se Roverandom vratio na svijet s Mewom, Svat se vratio u svoj podrum, a Mjesec-Pesec sjeo je na krov i gledao za njima kako odlaze.

Kad su već bili nadomak rubu svijeta, zapuhao je studen vjetar od zvijezde Danice i zapljusnula ih hladna vodena prašina s vodopada. Bilo im je teže letjeti natrag jer se Psamatosu trenutno nije baš žurilo da im pomogne svojim čarolijama, pa im je dobro došlo da se malo odmore na Otoku pasa. Ali kako je Roverandom

bio još uvijek sitan kao igračka, nije se tu baš dobro osjećao. Ostali su psi bili preveliki i prebučni, i previše su ga prezirali, a kosti na koštanom drveću bile su prevelike i prekošćate.

Tek u zoru zaneksutrašnjeg dana napokon su ugledali crne litice Mewova prebivališta. Sunce im je grijalo leđa i vrhovi pješčanih brežuljaka bijahu već blijedi i suhi kad su najposlije sletjeli u Psamatosovu dražicu.

Mew je tiho zakričao i kljucnuo kljunom po komadiću drva što je ležao na zemlji. Komadić se drva odmah uspravio i pretvorio u Psamatosovo lijevo uho, kojem se pridružilo i drugo uho, a malo zatim i ostatak čarobnjakove ružne glave i šije.

— Što vas dvojica hoćete u ovo doba dana? — zareži Psamatos. — Ovo mi je najdraže vrijeme za spavanje.

— Vratili smo se! — reče mu galeb.

— A ti si, vidim, dopustio sebi da te on nosi na svojim leđima? — napomene Samatos obraćajući se psiću. — Mislio sam da ti poslije bježanja pred zmajem neće biti teško doletjeti sam kući.

— Ali, gospodine, molim vas — protuži Roverandom — ja sam svoja krila tamo ostavio jer nisu uistinu bila moja. I najviše bih volio biti opet običan pas.

— No, dobro, dobro. Ipak se nadam da ti je bilo lijepo biti "Roverandom". Moralo ti je biti lijepo. Sad opet možeš biti samo Rover, ako zaista to želiš. I možeš se vratiti kući i igrati se svojom žutom loptom, i spavati u naslonjačima kad ti se pruži prilika, i sjediti u krilu i biti opet ugledan kevtavi psić.

— A što je s onim dječakom? — priupita ga Rover.

— Pa od njega si, ludo, valjda pobjegao, čak na Mjesec! — reče Psamatos hineći zlovolju i iznenađenje, ali istodobno veselo i navlaš namigujući jednim okom. — Kad sam rekao "kući", mislio sam "kući". I nemoj mi sad tu frfljati i svađati se sa mnom.

Siroti je Rover pak frfljao samo zato što je nastojao pristojno izgovoriti "gospodine P-samatose". Na kraju je i uspio u tome.

— M-m-molim vas, gospodine P-p-psamatose — izusti vrlo ganutljivo. — M-molim vas da mi op-prostite, ali ja sam se opet vidio s njim, i više ne bih bježao od njega, i najposlije, ja stvarno njemu pripadam, zar ne? I zato bih se morao vratiti k njemu.

— Koješta, gluposti! Dakako da ne pripadaš njemu, i da mu ne možeš ni pripadati! Ti pripadaš onoj staroj gospođi koja te je prva kupila i k njoj ćeš se morati vratiti. Ukradena se roba, a isto tako i začarana, ne smije kupovati. Kad bi poznavao zakone, onda bi to znao, ludi moj psiću! Majka dječaka broj dva uludo je potrošila na

tebe šest penija i svršena stvar. I što ti uopće vrijede susreti u snu? — dovrši Psamatos namigujući mu značajno.

— Ja sam mislio da se neki snovi Mjeseca-Svata na kraju ipak ostvare — tužno će Rover.

— Ah, ma nemoj! E pa, to je već stvar Mjeseca-Svata. Na *meni* je pak da te pretvorim opet u psa kakav si bio i da te vratim tamo gdje ti je mjesto. Artakserkso je otperjao onamo gdje će biti od koristi na drugi način pa se ne moramo više brinuti za njega. Hodi amo!

Pa uhvati Rovera i mahne svojom debelom rukom iznad psićeve glave, i hokus-pokus - ništa se ne dogodi! Ponovo to isto učini, ali opet se ništa ne dogodi.

Tad se Psamatos sav izvuče iz pijeska i Rover prvi put vidje da su mu noge kao u zeca. Toptao je i bjesnio, udarao nogama po pijesku, gazio morske školjke i frktao kao srdit mops, ali se i opet ništa ne dogodi!

— Udesio me onaj čarobnjak od morske trave, dabogda crko! — psovao je na sav glas. — Udesio me onaj perzijski berač šljiva, proklet bio na vijeke vjekova! — vikao je i vikao do iznemoglosti. Tad je tek sjeo.

— E pa, dobro! — reče napokon, kad se malo ohladio. — Čovjek se uči dok je živ! Ali Artakserkso je zbilja čudan svat. Tko bi rekao da neće zaboraviti na tebe, u svom uzbuđenju zbog ženidbe, da će potrošiti svoje najjače čari na jednog psa prije nego što ode na medeni mjesec - kao da su i one prve čini bile vrijedne jednog ludog malog šteneta! Ma ovo je zbilja da iskočiš iz kože!

E pa, sad bar ne moram više razbijati sebi glavu što da radim — nastavi Psamatos. — Ne preostaje nam više ništa drugo nego da odeš do njega i zamoliš ga za oprostjenje. Ali do bijesa! Neću mu ovo zaboraviti, pa makar more postalo dva puta slanije i upola mokrije. A sad se vas dvojica malo prošetajte i vratite se za pola sata, dok se malo smirim!

Mew i Rover pođu uz obalu i popnu se uz liticu. Mew je polako letio a Rover je tužan kaskao uza nj. Zastali su pred kućom

dječakova oca, a Rover čak i uđe na vrtna vrata i sjede ispod dječakova prozora. Iako je bilo još vrlo rano, zalaje pun nade. Dječaci su zacijelo još spavali ili nisu bili kod kuće, jer se nitko ne pojavi na prozoru. Tako je bar Rover mislio. Već je bio zaboravio da je na svijetu ipak drukčije nego u stražnjem vrtu na Mjesecu, i da je on svejednako onako sitan kako ga je Artakserkso začarao i da isto tako sitno laje.

Nakon nekog vremena Mew ga nužno povede natrag u dražicu. Tu ih dočeka novo iznenađenje. Psamatos je razgovarao s kitom! Vrlo velikim kitom, Uinom, najstarijim od svih ulješura. Malom Roveru je izgledao kao planina ležeći onako sa svojom velebnom glavom u dubokoj vodi nedaleko od obale.

— Zao mi je što nisam na brzinu uspio naći ništa manje — reče Psamatos. — Ali u njemu će ti biti vrlo udobno!

— Upadaj! — reče kit psiću.

— Zbogom! Upadaj! — dobaci mu i galeb.

— Upadaj! — ponovi i Psamatos. — I daj se malo požuri! I nemoj mi unutra ništa gristi ni grepsti, jer bi Uin mogao tada zakašljati, a to ti ne bi baš prijalo.

Bijaše to gotovo isto onako gadno kao i kad je Mjesec-Svat zapovjedio Roveru da skoči u rupu u njegovu podrumu, pa psić ustukne tako da ga Mew i Psamatos moradoše ugurati u kitove ralje. I doista su ga ugurali silom kad nije išlo milom, a kit je zatim škljocnuo raljama.

Unutra je doista bio mrkli mrak i zaudaralo je po ribi. Rover je sjedio i drhturio. Dok je tako sjedio (ne usuđujući se čak ni počešati iza ušiju), začuo je, ili mu se pričulo, kako kit mlati i pljuska vodu repinom. I osjetio je, ili mu se pričinilo da je osjetio, kako kit roni sve dublje i dublje prema dnu Dubokog plavog mora.

Kad se zaustavio i ponovo otvorio širom ralje (što mu je bilo pravo olakšanje jer kitovi vole kočariti širom otvorenih ralja tako da im hrana nesmetano ulazi u ždrijelo, samo što je Uin bio obziran spram psića) te Rover izviri iz ralja, zapazi da je more duboko, doista neizmjereno duboko, ali da uopće nije plavo. Primijeti samo

blijedozelenu svjetlost, a kad izađe iz ždrijela, nađe se na širokoj pješčanoj stazi što je vijugala kroz mutnu i fantastičnu šumu.

— Idi samo ravno dalje! Nije ti to daleko — reče mu Uin.

Rover krene dalje, ravno koliko mu je to staza dopuštala, i uskoro pred sobom ugleda vanjska vrata velebne palače, sazdane, čini se, od ružičasta i bijela kamena što je sjao od blijeda svjetla koje je prolazilo kroza nj. Kroz mnoge prozore sjala su pak zelena i plava svjetla. Oko zidova je raslo golemo morsko drveće, više od golemih kupola palače koje su blistale u tamnoj vodi. Velika gumasta debela povijala su se i bibala poput trave, a u sjeni njihovih beskrajnih krošnji bijaše mnoštvo zlatnih ribica, i srebrnih ribica, i crvenih ribica, i modrih ribica, i fosforescentnih ribica nalik na ptice. Ali ribice nisu pjevale. Pjevale su sirene u palači. I kako su samo pjevale! Sve su morske vile pjevale u zboru i glazba je tekla kroz prozore, a na stotine vilinskih bića svirala su na rogove, sviraljke i školjke.

Morski goblini cerili su mu se iz mraka ispod drveća pa se Rover požuri što je više mogao - činilo mu se da su mu koraci tu duboko dolje pod vodom spori i sputani. A kako to da se nije utopio? Ne znam, ali pretpostavljam da se Psamatos Psamatides pobrinuo i za to (on zna mnogo više o moru nego što većina ljudi misli, iako neće ni nožne prste smočiti u njemu ako baš ne mora). Dok su Rover i Mew bili u šetnji, on je sjedio i hladio usijanu glavu i smišljao nove planove.

Bilo kako mu drago, Rover se nije utopio, ali je već poželio biti negdje drugdje, pa makar i u kitovu mokrom ždrijelu prije nego što je došao do ulaza: takve su čudnovate spodobe i lica zurila u njega iz grimiznog grmlja i spužvastih guštika pokraj staze da se doista vrlo nesigurno osjećao. Napokon je stigao do golema ulaza - zlatnog svoda obrubljenog koraljima i samih vrata od bisernica prošaranih zubima morskih pasa. Alka na njima bijaše golem kolut obložen luparima iz kojih su virili svi oni njihovi tanki traci crvena svjetla, ali dakako da Rover nije mogao dokučiti alku, a kamoli je pomaknuti. Stoga je zalajao i iznenadio se što glasno laje. Nakon trećeg laveža glazba je unutra umuknula i vrata se otvorila.

A što mislite, tko ih je otvorio? Sam Artakserkso, odjeven u nešto što je izgledalo kao baršun boje šljive i u zelene svilene hlače. Svejednako mu je u zubima bila velika lula, samo što su iz nje, umjesto duhanskog dima, izlazili lijepi mjehurići duginih boja. Ipak, bio je bez klobuka.

— Zdravo! — reče. — Ipak si došao! Mislio sam ja da će tebi ubrzo dojaditi onaj stari P-samatos (puhnuo je snažno na nos napadno izgovarajući glas P). Ipak ne može on sve. Pa dobro, zašto si došao? Mi ovdje upravo imamo posijelo, prekinuo si nas u muziciranju.

— Molim vas, gospodine Arterksarkses, hoću reći Ertaksarkses — promuca Rover prilično smeteno, nastojeći biti što pristojniji.

— Ma nije sad važno kako mi izgovaraš ime! Meni je to potpuno svejedno! — prilično će nabusito čarobnjak. — Prijedi radije na objašnjenje, samo budi što kraći! Nemam ja vremena za duge govorancije. — Postao je strašno važan (u obraćanju s neznancima) otkako se oženio kćerkom bogatog sirenskog kralja i otkako je imenovan za Pacifičkog i atlantskog čarobnjaka (iza leđa su ga skraćeno zvali PAČ). — Ako želiš sa mnom razgovarati o kakvoj hitnoj stvari, najbolje će biti da uđeš i pričekaš me u predvorju; možda ću poslije plesa uhvatiti malo vremena.

Pa zatvori vrata za Roverom i ode. Psić se obreo u golemoj mračnoj prostoriji pod mutno osvijetljenom kupolom. Posvuda je uokolo bilo šiljastih svodova zastrtih morskom travom; većina je njih bila mračna, ali je jedan od njih bio jarko osvijetljen i iz njega je dopirala bučna glazba kojoj kanda nije bilo kraja, koja se nije uopće ponavljala niti prestajala ni na trenutak.

Roveru je uskoro dojadilo čekati pa je otišao do sjajnog svoda i zavirio kroz zastor. Ugledao je golemu plesnu dvoranu sa sedam kupola i deset tisuća koraljnih stupova, obasjanu čistom divotom i ispunjenu toplom i ljeskavom vodom. Tu su zlatokose morske vile i crnokose sirene pjevale i plesale isprepletene plesove - nisu plesale na repovima nego su divno u taktu plivale gore-dolje i amo-tamo u bistroj vodi.

Nitko nije primijetio psićevu njuškicu kako proviruje kroz morsku travu na vratima, pa se Rover nakon nekog vremena ušulja u dvoranu. Pod je bio sazdan od srebrnkastog pijeska i ružičastih leptirastih školjaka koje su sve bile otvorene i lepršale u ovlaš uzburkanoj vodi. Oprezno se neko vrijeme probijao između njih držeći se zida kadli iznenada začuje nad sobom nečiji glas:

— Kakav sladak psić! Sigurna sam da inače živi na kopnu, a ne u moru. Kako li je samo dospio ovamo - takvo sićušno stvorenje!

Rover digne pogled i ugleda lijepu morsku damu s velikim crnim češljem u zlaćanoj kosi kako sjedi na izbojku hridi nedaleko od njega. Ispod nje je visio njezin žaljenja vrijedni rep. Upravo je krpala jednu Artakserksovu zelenu čarapu. Dakako da je to bila novopečena gospođa Artakserkso (poznatija pod imenom princeza Pač; ona je bila čak i prilično omiljena, što se baš ne bi moglo reći za njezina muža). Artakserkso je u tom trenutku sjedio do nje, i bez obzira na to je li imao vremena ili nije za duge govorancije, slušao govoranciju svoje supruge. Ili je bar slušao dok se nije pojavio Rover. Gospođa Artakserkso završila je svoju govoranciju i krpanje čarape čim je opazila psića, pa se sagnula, podigla ga i odnijela na svoj ležaj. Zapravo je to bilo sjedalo ispod prozora na prvom katu (unutarnjeg prozora) - u morskim kućama nema stuba ni kišobrana, iz istog razloga, a nema ni velike razlike između vrata i prozora.

Morska dama ubrzo je udobno smjestila svoje lijepo (i pozamašno) tijelo na svoj ležaj i položila Rovera sebi u krilo, ali odmah zatim dopre ispod prozora strahovito režanje.

— Lezi, Rovere! Lezi, dobro moje pseto! — reče gospođa Artakserkso. Ali nije se ona obraćala našem Roveru, nego bijelom vodenpsu koji je bio izašao iz svog zaklona, usprkos njezinim riječima, režeći, gundajući i udarajući nogama s plivaćom opnom po vodi, mlateći velikim plosnatim repom i ispuštajući mjehuriće iz šiljaste njuške.

— Kakva grozna mala nakaza! — reče nepoznati pas. — Gledajte samo kako mu je bijedan repić! I pogledajte mu noge! I pogledajte tu smiješnu dlaku!

— Pogledaj ti radije sebe — dobaci mu Rover iz krila morske dame — pa nećeš više imati volje da se gledaš! A tko ti je dao ime Rover? Križanac između patke i punoglavca koji bi htio biti pas!

Odatle već možete razabrati da su se njih dvojica na prvi pogled prilično svidjeli jedan drugome.

I doista su se uskoro i sprijateljili - nisu bili baš onakvi prijatelji kakvi su bili Rover i Mjesec-Pesec, ako ni zbog čega drugoga a ono zbog toga što Rover nije ostao toliko dugo pod morem, a ni morske dubine nisu za male pse tako zgodno mjesto kao što je Mjesec, jer su pune mračnih i groznih provalija do kojih svjetlo nije nikad doprlo niti će ikad doprijeti, i jer se nikad neće pokazati dok god ne bude svjetla. Ondje obitavaju svakakva grozna bića, prestara da bi se mogla zamisliti, presnažna da bi se mogla začarati i prevelika da bi se mogla izmjeriti. Artakserkso je to već bio ustanovio. Radno mjesto PAČ-a nije bio baš najlakši posao na svijetu.

— A sad plivajte i zabavljajte se! — reče njegova supruga kad su se psi prestali svađati i još samo njuškali jedan drugoga. — Ne uznemirujte mi ognjene ribice, ne žvačite morske anemone i pazite da vas ne ulove školjkaši; i vratite se do večere!

— Ja ne znam plivati, molim lijepo — reče Rover.

— Zaboga, pa to je zbilja nezgodno! — otpovrne ona. — Hej, Pač! — ona ga je jedina zasad otvoreno tako zvala. — Eto konačno nečega što stvarno možeš učiniti!

— Svakako, dušo! — reče čarobnjak, kome je bilo stalo do toga da joj ugoditi, i kome je bilo drago što može pokazati da stvarno zna izvesti još po koju čaroliju, te da nije posve beskoristan dužnosnik (koje oni na svom morskom jeziku zovu "neslani kilavci"). On izvadi iz džepa na prsluku štapić - zapravo je to bilo njegovo naliv-pero, ali mu više nije služilo za pisanje: morski stanovnici pišu nekom čudnovatom ljepljivom tintom koja nikako ne odgovara naliv-perima - pa zamahne njime iznad Rovera.

Ma što neki ljudi govorili o njemu, Artakserkso je bio na svoj način vrlo dobar čarobnjak (inače Rover ne bi uopće doživio sve ove pustolovine) - nešto skromnijeg kalibra, ali je i za to bila

potrebna duga vježba. Bilo kako mu drago, čim je on zamahnuo štapićem, Roveru je rep počeo nalikovati na riblji, na nogama se pojavile plivaće opne, a krzno mu bivalo sve više nalik na kišnu kabanicu. Kad su obavljene sve te promjene, uskoro se on i navikao na njih, i uvjerio se da je mnogo lakše naučiti plivati nego letjeti, da je gotovo isto tako ugodno a da ipak nije tako zamorno - osim kad se želiš spustiti na dno.

Nakon što je za probu oplivao oko plesne dvorane, prvo što je učinio bilo je da ugrize onog drugog psa za rep. U šali, naravno; ali bila to šala ili ne bila, umalo da se nisu ozbiljno pograbili jer je vodenpas bio malko odviše razdražljiv. Rover se spasio samo tako što je pobjegao glavom bez obzira, a pri tome se morao poslužiti svom svojom hitrinom i brzinom. Bogme je to bila prava pravcata potjera, ulijetali su kroz prozore i izlijetali iz njih, jurili mračnim hodnicima i oko stupova, sve do kupola i oko njih, dok nije na kraju sam vodenpas iznemogao i ujedno se smirio, pa su zajedno sjeli na vrh najviše kupole, do koplja za zastavu. Na njemu se vijorila zastava sirenskog kralja, duga i uska, od morske trave skrletne i zelene boje, posuta biserjem.

— A kako se ti zoveš? — upita Rovera vodenpas nakon stanke bez daha. — Rover? — ponovi. — Ja se tako zovem pa ne možeš i ti. Ja sam to ime dobio prvi!

— Otkud znaš?

— Kako ne bih znao! Vidim da si još štenac, a nisi ni ovdje dulje od pet minuta. Ja sam začaran davno, davno, prije više stotina godina. Mislim da sam od svih pasa ja bio prvi Rover.

Moj je prvi gospodar bio Rover, prava skitnica, pomorski gusar, koji je svojim brodom jedrio sjevernim vodama; bio je to dugačak brod sa crvenim jedrima, na pramcu je imao izrezbarena zmaja, a nazvao ga je Crvena Aždaja i obožavao ga. Ja sam pak obožavao njega, iako sam bio tek štene pa on jedva da me je i primjećivao. Nisam bio dovoljno velik da idem s njim u lov, a on nije vodio sa sobom pse na putovanja brodom. Jednog sam se dana ipak ukrcao bez njegova znanja. On se upravo opraštao sa ženom, vjetar je puhao a ljudi su gurali Crvenu Aždaju na valjcima u more. Zmaju je vrat pobijelio od pjene, a ja sam odjednom osjetio da

neću nikad više vidjeti svoga gospodara ako ne pođem s njim. Nekako sam šmugnuo na brod i sakrio se iza jedne bačve s vodom. Našli su me tek kad smo bili na debelom moru i kad su oznake vodostaja bile duboko u vodi.

Kad su me izvukli za rep, prozvali su me Rover (Skitnica odnosno Gusar).

"Evo nam jednog pravog gusara!" rekao je jedan od njih.

"Vidi se odmah da će ga pratiti neobična sudbina, nikad se taj neće vratiti kući," dometne jedan drugi, čudnovatih očiju. I zaista se nikad više nisam vratio kući, i nikad nisam porastao, iako sam sad već puno stariji... i pametniji, naravno.

Na tom je putovanju došlo do pomorskog boja pa sam se sklonio na prednju palubu dok su strelice letjele oko mene i mačevi udarali o štitove. Ljudi sa Crnog Labuda osvojili su na juriš naš brod i pobacali članove posade moga gospodara u more. On je posljednji skočio s broda. Stajao je pokraj zmajeve glave i, onako u oklopu, zaronio u more, a ja za njim.

On je tonuo na dno brže od mene i sirene su ga ulovile, ali sam im ja rekao neka ga brže odnesu na kopno jer će ga mnogi oplakati ako se ne vrati kući. A one su mi se samo nasmiješile, podigle ga i odnijele sa sobom. Neke mi od njih i dan-danas govore da su ga odnijele na obalu, a neke opet vrte glavom gledajući me. U sirene se ne možeš nikad pouzdati, osim da neće odati svoje tajne; tajne čuvaju bolje čak i od oštriga.

Često mislim da su ga zakopale u bijeli pijesak. Daleko odavde još i sad leži dio Crvene Aždaje koju su potopili ljudi sa Crnog Labuda; ili je bar ležao kad sam prošli put onuda prošao. Oko njega i iznad njega izrasla je čitava šuma od morske trave, osim na zmajevoj glavi; na nju se čak ni lupari nisu nahvatali, a ispod nje je humak od bijelog pijeska.

Ja sam odavno otišao iz onih krajeva. Malo-pomalo sam se pretvorio u morsko pseto - u ono su se vrijeme starije morske vile uvelike bavile čarobnjaštvom, a jedna je od njih bila zbilja dobra prema meni. Upravo me ona poklonila sirenskom kralju, djedu današnjega kralja, i odonda sam stalno u ovoj palači i oko nje. To je sve što ti mogu reći o sebi. Sve se to dogodilo prije više stotina

godina, i odonda sam mnogo puta vidio burno more i mirno more, ali se nikad nisam vratio kući. A sad mi ti pripovijedaj o sebi! Da nisi možda slučajno rodom sa Sjevernog mora? - u ono smo vrijeme to more zvali Engleskim - ili da možda ne poznaješ koje od onih starih mjesta na otočju Orkney?

Naš je Rover morao priznati da je čuo samo za "more", a ni to osobito često.

— Ali sam zato bio na Mjesecu — reče pa ispriповjedi novopečenom prijatelju sve ono o Mjesecu što je ovaj mogao shvatiti.

Vodenpas je silno uživao u tom kazivanju i povjerovao bar dopola u nj.

— Zbilja dobra priča — reče — najbolja koju sam čuo u zadnje vrijeme. Vidio sam ja Mjesec. Ja ti, znaš, izronim katkad na površinu, ali nisam znao da je Mjesec takav. Ali, bogme, ono štene na nebu ima đon-obraz. Treći Rover! Dva je Rovera puno, ali tri je zbilja previše! I uopće ne vjerujem da je stariji od mene. Bilo bi pravo čudo da ima i sto godina.

Vjerojatno je imao pravo. Sjećate se valjda kako je Mjesec-Pesec sve preuveličavao?

— Uostalom — nastavi vodenpas — on je sam sebi nadjenuo to ime. A meni su ga dali.

— I meni su ga dali — priklopi naš psić.

— Ali bez ikakva razloga, prije nego što si uopće mogao steći pravo na njega. Meni se sviđa rješenje Mjeseca-Svata. I ja ću te zvati Roverandom, a da sam na tvom mjestu, držao bih se tog imena - čini mi se da ti zbilja nikad ne znaš kamo ćeš u sljedećem trenutku! Hajdemo dolje na večeru!

Bijaše to riblja večera, ali se Roverandom uskoro navikao na nju; činilo se da ta hrana odgovara njegovim plivaćim opnama. Nakon večere odjednom se sjeti zašto je uopće došao ovamo na morsko dno, pa ode potražiti Artakserksa. Zatekne ga kako pravi mjehuriće i pretvara ih u prave loptice da zabavi sirensku dječicu.

— Molim vas, gospodine Artakserkso, biste li bili tako dobri da me pretvorite... — započe Roverandom.

— Ma hajde bježi! — odbrusi mu čarobnjak. — Zar ne vidiš da sam zauzet? Pusti me sad, imam posla.

Tako je Artakserkso govorio isuviše često svima onima koje nije smatrao važnima. Znao je on dobro što Rover hoće, ali se njemu nije nikud žurilo.

I tako je Roverandom otplivao dalje i legao u krevet, ili bolje reći ugnijezdio se u bokor morske trave na visokoj hridi u vrtu. Ispod same hridi odmarao se onaj stari kit, a ako vam tko kaže da se kitovi ne spuštaju na morsko dno niti da drijemaju ondje sate i sate, neka vas to ne smeta. Stari Uin bio je u svakom pogledu izniman kit.

— Onda? — priupita ga kit. — Kako si se snašao? Vidim da si još uvijek malen kao igračka. Što je to s tim Artakserksom? Zar ne može ništa učiniti, ili možda ne želi?

— Mislim da može — odgovori Roverandom. — Vidite da mi je promijenio izgled! Ali čim pokušam povesti s njim razgovor o svojoj veličini, uvijek mi samo kaže kako je zauzet, nikad nema vremena za duga objašnjavanja.

— Uh! — izusti kit i obori repom obližnje drvo, a umalo da i Roverandoma ne pomete sa hridi. — Ne vjerujem da će Pač biti osobito uspješan u ovoj sredini, ali ja se na tvom mjestu ne bih previše uzrujavao. Kad-tad ćeš ti doći na svoje. A dotle ima još mnogo novih stvari koje ćeš sutra vidjeti. Spavaj radije! Zbogom!

I otpliva u tamu. Ipak je izvještaj koji je potom podnio u dražici razjario starog Psamatosa.

Sva su svjetla u palači bila pogašena. Mjesečina nije dopirala kroz duboku tamnu vodu. Zelena je boja bivala sve tamnija i tamnija dok nije posve pocrnjela, nigdje nije bilo ni tračka svjetlosti osim kad bi kroz morsku travu polako prošla kakva sjajna ribetina. Pa ipak je Roverandom dobro spavao te noći, i sljedeće, i nekoliko noći nakon toga. Sutradan je, i preksutradan, tražio čarobnjaka, ali ga nije našao.

Jednog jutra, kad se već počeo osjećati kao pravo morsko pseto i pitati se nije li ovamo ipak stigao zauvijek, vodenpas mu reče:

— Ne daj mira tom čarobnjaku! Ili, još bolje, pusti ga na miru! Nemoj ga danas uopće tražiti. Hajde da otplivamo nekud daleko!

I zaista su otplivali na pravi izlet koji je potrajao nekoliko dana. Prevalili su fantastičnu udaljenost; ne smijete zaboraviti da su obojica bili začarani i da je u moru bilo vrlo malo običnih stvorova koji su se s njima mogli mjeriti. Kad su im dodijale hridi i brda na dnu mora i utrkivanje na srednjim dubinama, zaplivali su gore i plivali tako više od jedne milje, a kad su isplivali na površinu, na vidiku nije nigdje bilo kopna.

More je oko njih bilo glatko, mirno i sivo. Onda se iznenada namreškalo i mjestimice potamnijelo na pomalo hladnom vjetru, vjetru u zoru. Sunce se ubrzo pomolilo kričeći na rubu mora, crveno kao da se napilo kuhana vina, hitro odskočilo uvis i krenulo na svoje dnevno putovanje pozlaćujući redom rubove valova, a sjene između njih bojeći tamnozelenom bojom. Na granici između mora i neba jedrio je brod ravno u sunce tako da su mu se jarboli crnjeli na pozadini od ognja.

— Kamo će taj? — zapita Roverandom.

— Ah, valjda u Japan ili Honolulu, ili u Manilu, ili na Uskršnji otok, ili na otok Thursday, ili u Vladivostok, ili bilo kamo — reče vodenpas, kojem su zemljopisni pojmovi bili pomalo mutni, iako se hvalio da se potucao po morima više stotina godina. — Mislim da smo u Tihom oceanu, ali ne znam u kojem dijelu - u nekom toplom, po svemu sudeći. Ovo ti je silna vodurina. Hajde da potražimo nešto za jelo!

Kad su se nakon nekoliko dana vratili kući, Roverandom je opet odmah potražio čarobnjaka. Smatrao je da ga je prilično dugo ostavio na miru.

— Molim vas, gospodine Artakserkso, biste li bili... — zausti kao i obično.

— Ne! Ne bih mogao! — odsiječe Artakserkso još odlučnije nego inače. Doduše, ovaj put je zaista imao pune ruke posla. Poštom su mu upravo bile pristigle pritužbe. Nije, naravno, teško zamisliti da se u moru svašta događa što čak ni najbolji PAČ ne može spriječiti, a s ponečim od toga nema ni blage veze. Svakog časa po neki brod potone ravno na nečiju kuću u podmorju, na

morskom dnu izbijaju eksplozije (o da! imaju i oni tamo dolje vulkana i sličnih zala kao i mi) koje raznesu nečije ogledno jato zlatnih ribica, ili oglednu gredicu morskih anemona, ili jedinstvenu bisernicu, ili znamenitu hrid, ili koraljni perivoj; ili se pak divlje ribe pograbe na glavnom putu i poruše oko sebe sirensku djecu; ili rastreseni morski psi uplove kroz prozor blagovaonice i pokvare domaćinima večeru; ili mračne, grozomorne nemani iz dubokih, crnih dubina počine svakakva užasna i opaka nedjela.

Vilinski morski svijet oduvijek je sve to trpio, ali se ujedno i tužio. Duša im je bila tužiti se. Dakako da su slali dopise *Tjednoj morskoj travi*, *Sirenskom zovu* i *Oceanskom okolišu*, a sad su imali PAC-a pa su se i njemu obraćali i krivili ga za *sve odreda*, čak i ako su ih i njihovi kućni ljubimci jastozi ugrizli za rep. Tvrdili su da su mu čarolije nedostatne (kao što i jesu katkad bile), i da bi mu trebalo smanjiti plaću (što je bila istina ali je bilo i nepristojno to govoriti), i da je prerastao svoje čizme (što je također bilo blizu istine, samo što je trebalo reći da je prerastao svoje papuče jer je bio prelijen nositi čizme); i svašta su još govorili na njegov račun svakog jutra, pogotovo u ponedjeljak.

U ponedjeljak je uvijek bilo najgore (po nekoliko stotina pisama gore nego u druge dane). A upravo je toga dana bio ponedjeljak pa je Artakserkso bacio kamen na Roverandoma, koji mu je izmigoljio kao škamp iz mreže.

Bio je sretan kad je izašao u vrt i uvjerio se da je još zadržao svoj izgled; zaista, da se nije na vrijeme sklonio, sve bih rekao da bi ga čarobnjak bio pretvorio u morskog krastavca ili ga poslao tamo gdje je vrag rekao laku noć (ma gdje to bilo), ili čak u najdublji ponor (na dno najdubljeg mora). Bio je silno ogorčen pa se pritužio morskom Roveru.

— Bolje će ti svakako biti da ga ostaviš na miru do kraja današnjeg dana — posavjetova ga vodenpas. — Da sam na tvom mjestu, ne bih mu se ubuduće nikad više obraćao u ponedjeljak. Hajde da se opet malo isplivamo!

Nakon toga je Roverandom ostavio čarobnjaka na miru toliko dugo da su malne i zaboravili jedan na drugoga. Ipak, nisu posve zaboravili jer psi ne mogu tako brzo zaboraviti kamen bačen na

njih. Ali Roverandom se naoko potpuno smirio i postao stalni ljubimac palače. Vječito je bio s vodenpsom negdje na izletu, a često su s njima išla i sirenska djeca. Ta djeca nisu, po Roverandomovu mišljenju, bila onako zgodna kao prava, dvonožna djeca (ali dakako da Roverandom nije uistinu pripadao morskome svijetu pa nije ni mogao biti nepristran sudac), ali je on bio sretan s njima, i možda bi bio do vijeka ostao uz njih, pa čak i zaboravio dječaka broj dva, da se nije poslije još štošta dogodilo. Kad ti događaji dođu na red, moći ćete i sami zaključiti je li Psamatos imao kakve veze s njima.

Kako bilo da bilo, te je djece doista bilo napretek. Stari sirenski kralj imao je na stotine kćeri i na tisuće unučadi, a svi su oni prebivali u istoj palači; i svi su oni voljeli oba Rovera, a voljela ih je i gospođa Artakserkso. Šteta je što se Roverandom nije nikad sjetio da njoj ispriповjedi svoju priču, jer je ona znala kako treba s PAČ-em, ma kako raspoložen bio. Ali Roverandom bi se u tom slučaju, naravno, ranije vratio kući, pa ne bi još mnogo toga doživio. Upravo je s gospođom Artakserkso i skupinom sirenske djece posjetio Velike bijele špilje, gdje se čuvaju i kriju svi dragulji izgubljeni u moru i mnogi od onih što su oduvijek bili u moru te, naravno, sva sila biserja.

Drugi put su obišli manje morske vile što obitavaju u staklenim kućicama na samom morskome dnu. One malo-kad plivaju, radije se šetaju pjevajući po ravnim mjestima na dnu mora, ili se vozikaju u kočijama od školjaka u koje su upregnute sićušne ribice; ili pak jašu na malim zelenim rakovima zauzdanim tankim nitima (što rakove, naravno, ne priječi da se kreću porebarke, kao što se obično kreću); i imaju okapanja s morskim goblinima koji su veći od njih, ružni i grubi, i ništa drugo ne rade nego napadaju i love ribe i galopiraju na morskim konjicima. Ti goblini mogu dugo živjeti izvan vode i igraju se na valovima što usred oluje udaraju o obalu. Tako se igraju i morske vile, samo što one više vole mirne i tople ljetne večeri na pustim obalama (zato se i vrlo rijetko mogu vidjeti).

Jednog drugog dana pojavio se opet stari Uin i ponio, za promjenu, oba psa na leđima; bijaše to kao da jašu na brdu. Putovali su dane i dane, i vratili se taman na vrijeme s istočnog

rubu svijeta. Ondje je kit bio izronio na površinu i ispustio tako visok vodoskok da se silna voda izlila na svijet i prelila preko ruba.

Drugi put ih je ponio na suprotnu stranu (dokle se god usudio plivati). To bijaše još dulje i uzbudljivije putovanje, najčudesnije od svih Roverandomovih putovanja, kao što je poslije pojmio, kad je već bio stariji i pametniji pas. Trebala bi mi najmanje još jedna čitava ovakva priča da vam ispriповjedim sve njihove pustolovine u Neistraženim vodama i o njihovim pohodima u krajeve nepoznate zemljopisu, prije negoli su prošli kroz Sjenovita mora i dospjeli do velebnog Zaljeva Vilin-zemlje (kako je mi zovemo) s onu stranu Čarobnog otočja; i vidjeli u daljini na krajnjem zapadu Gorje vilenjačkog zavičaja i svjetlost Vilindara na valovima. Roverandomu se učinilo da je spazio i Vilin-grad na zelenom brijegu podno Gorja, nešto što se u daljini bijeljelo, ali je Uin opet tako naglo zaronio da nije bio načisto je li ga doista vidio. Ako je vidio, onda je on jedan od vrlo rijetkih stvorova, dvonožnih i četveronožnih, koji se kreću po našim krajevima i tvrde da su nazreli tu drugu zemlju, u velikoj daljini.

— Ako se za ovo dozna, grdno ću nadrljati! — reče Uin. — Nitko iz Vanjskih zemalja ne smije ovamo ni primirisati; i malo tko ikad primiriše. Da niste o tome nikom ni pisnuli!

Sto sam ono rekao o psima? Da ne zaboravljaju baš lako kamen bačen na njih u bijesu? E pa, unatoč svim tim raznolikim znamenitostima i začudnim putovanjima, Roverandom je to neprestano nosio negdje u svojoj podsvijesti. Kad god bi se vratio kući, to bi mu se ubrzo vratilo u svijest.

Prvo bi pomislio: "Gdje li je onaj stari vještac? Sto mi vrijedi biti pristojan prema njemu? Opet ću mu radije poderati hlače, samo ako mi se ukaže i najmanja prilika."

Tako je bio raspoložen i kad je, nakon što je uzalud pokušavao nasamo porazgovarati s Artakserksom, ugledao čarobnjaka kako prolazi jednom od kraljevskih cesta što vode iz palače na sve strane. Dakako da je on u svojim godinama bio odviše ponosit da si priskrbi rep ili peraje ili da nauči propisno plivati. Jedino što je volio raditi kao riba bilo je da pije (čak i u moru, što će reći da je bio zaista žedan). Mnogo vremena što ga je mogao iskoristiti za

službene poslove provodio je radije stvarajući čarobiranjem jabukovaču u velikim bačvama u svojim privatnim odajama. Kad je želio brzo nekamo stići, vozio se. Kad ga je Roverandom ugledao, vozio se u svom ekspresnom vozilu - orijaškoj školjci nalik na čančicu koju je vuklo sedam morskih pasa. Prolaznici su se pred njima brže- bolje sklanjali u stranu jer su ih morski psi mogli usput i ugristi.

— Hajdemo za njima! — reče Roverandom vodenpsu, i zaista pođu za njima. Kad god bi kočija prolazila ispod neke hridi, oba nevaljala psa ubacivala su potajice kamenje u kočiju. Obojica su se nevjerovatno brzo kretala, kako rekoh, pa su sad jurcali ispred kočije, skrivali se u žbunju morske trave i bacali preko ruba svaki slobodni predmet na koji bi naišli. Čarobnjaka je to silno smetalo, ali su oni pazili da ih on ne primijeti.

Još prije nego što je krenuo, Artakserkso je bio vrlo loše volje, a uskoro ga je spopao bijes izmiješan donekle s tjeskobom. Jer, morao je istražiti štetu izazvanu neobičnim virom koji se iznenada pojavio - u kraju koji mu nije ni najmanje bio po volji; mislio je (i imao je potpuno pravo) da se na tim stranama zbivaju kojekakve ružne stvari koje bi bilo bolje ostaviti na miru. Vjerujem da naslućujete što je bilo posrijedi; Artakserkso je bio načisto s tim. Budila se stara Morska zmija, ili samo što se nije probudila.

Godinama je spavala kao zaklana, a sad se počela micati. Kad bi se do kraja ispružila, bila bi svakako sto milja dugačka (neki ljudi kažu da bi se protegnula od ruba do ruba svijeta, ali to je već preuveličavanje). A kad je smotana, postoji samo jedna druga špilja osim Jame (u kojoj je nekoć obitavala, a mnogi bi ljudi najradije da se tamo i vrati), samo jedna jedina špilja u svim oceanima u koju može stati, a taje špilja, na žalost, manje od sto milja bila daleko od palače sirenskog kralja.

Kad bi se tek malko ispružila, voda bi se podigla i zatresla i iskrivila kuće i narušila mir stanovnicima na milje i milje unaokolo. Ali bilo je doista glupo slati PAČ-a da se on u to pača, jer je Morska zmija, naravno, prevelika, i prejaka, i prestara, i prebudalasta da bi je itko mogao ukrotiti (pripisivali su joj još i sljedeće attribute: praiskonska, pretpovijesna, prvobitna,

bajoslovna, mitska i neuračunljiva). Artakserkso je sve to i te kako dobro znao.

Čak ni Mjesec-Svat, radeći naporno pedesetak godina, nije uspio spraviti dovoljno veliku, ni dovoljno dugotrajnu, ni dovoljno jaku čaroliju da je savlada. Samo je jedanput Mjesec- Svat to pokušao (kad su to od njega izričito zatražili), a konačni je ishod bio da je najmanje jedan kontinent potonuo u more.

Siroti stari Artakserkso odvezao se ravno do ulaza u špilju Morske zmije. Ali čim je izašao iz kočije, spazio je vrh repa Morske zmije kako joj viri iz ulaza. Bio je veći od niza golemih bačava za vodu, zelen i sluzav. To je starcu bilo sasvim dovoljno. Htio se vratiti kući odmah, prije nego što se Aždaja ponovo zbrcne - kao što se aždaje obično zbrcnu u čudnim i neočekivanim trenucima.

Tad je upravo mali Roverandom zakuhao kašu! On nije imao pojma o Morskoj zmiji ni o njenoj strahovitoj snazi; njemu je bilo samo do toga da napakosti zlovoljnom vješcu. I tako se, kad mu se pružila prilika - Artakserkso je stajao i budalasto buljio u vrh zmijina repa, a njegovi hati nisu se ni na što posebice obazirali - prišulja jednom od upregnutih morskih pasa i ugrize ga za rep, onako iz šale. Iz šale! Kakva šala! Morski pas pojuri naprijed i povuče za sobom kočiju, a Artakserkso, koji se upravo okrenuo da uđe u nju, sruši se na leđa. Tad onaj morski pas ugrize jedino do čega je mogao doći u tom trenutku, a to je bio morski pas ispred njega; a taj ugrize onog sljedećeg. I tako je to išlo dalje sve dok nije posljednji od njih sedam, vidjevši da nema koga drugog ugristi - budiboksnama! glupan, ni pet ni šest nego ugrizao Morsku zmiju za rep!

Morska zmija se iznova, sasvim neočekivano, zbrcnula! Idućeg trenutka psi su se iznenada zavrtjeli u pomahnitaloj vodi sudarajući se s obezglavljenim ribama i morskim drvećem što se okretalo, i živi se isprepadali usred oblaka iščupane trave, pijeska, školjaka, puževa, nanara i drugih stvari. I bivalo je sve gore i gore, a zmija se i dalje prevrtala. Stari Artakserkso držao se grčevito za uzde morskih pasa, vrtio se na sve strane i obasipao ih najgorim pogrdama. Morske pse, mislim. Sva je sreća za ovu našu priču što nije imao pojma da je sve to skrivio Roverandom.

Ne znam kako su se Roverandom i vodenpas vratili kući. Kako bilo da bilo, vratili su se vrlo kasno. Najprije ih je jedna od najstrašnijih plima izazvana prevrtanjem Morske zmije izbacila obojicu na obalu. Onda su ih na drugom kraju mora ulovili ribari i malo je nedostajalo da ih otpreme u akvarij (grozne li sudbine!). Pošto su na jedvite jade umaknuli ribarima, morali su se sami vraćati cijelim putem kako su najbolje znali i umjeli kroz neprekidno podmorsko komešanje.

Kad su se napokon vratili kući, zatekli su i tu silno komešanje. Sav se sirenski puk natiskao oko palače i uglas vikao:

— Van s Pačem! (Da! Tako su ga sad otvoreno zvali, ništa duže ni dostojnije od toga.) VAN S PACEM! VAN S PACEM!

A Pač se sakrio u podrum. Ondje ga je napokon pronašla gospođa Artakserkso i natjerala da izađe van. Čim je izvirio na prozor u potkrovlju, počela mu je svjetina dovikivati:

— Stanite na kraj toj gluposti! STANITE NA KRAJ TOJ GLUPOSTI! STANITE NA KRAJ TOJ GLUPOSTI!

Digli su takvu galamu da su ljudi po svim primorskim ljetovalištima na svijetu pomislili da more huči jače nego inače. I doista je hučalo! A dotle se Morska zmija neprestano okretala nastojeći rastreseno turiti vrh repa sebi u ždrijelo. Ali, hvala Bogu, nije se još bila posve razbudila, inače bi možda izašla van i srdito zavitlala repom pa bi još jedan kontinent potonuo na dno mora. (Naravno, da li bi to bilo žaljenja vrijedno ili ne, ovisi o tome koji bi to bio kontinent i na kojem vi kontinentu živite.)

Ali sirenski puk nije živio ni na jednom kontinentu nego u moru, i to u samoj njegovoj sredini. Bilo je već vrlo gusto. Zahtijevali su da sirenski kralj natjera Pača da pronađe nekakvu čaroliju, lijek ili rješenje kojim će smiriti Morsku zmiju: voda se oko njih toliko tresla da nisu mogli prinijeti ruku ustima da se najedu niti da se useknu. I svi su se sudarali jedni s drugima, i sve su ribe patile od morske bolesti, toliko se voda oko njih ljuljala, i toliko je bila mutna i puna pijeska da su svi kašljali, i nitko više nije plesao.

Artakserkso je stenjao, ali je morao nešto poduzeti. Stoga je otišao u svoju radionicu i zatvorio se u nju na četrnaest dana. Dotle je bilo tri potresa, dva podmorska orkana i nekoliko pobuna

sirenskog puka. Tad je Artakserkso izašao i sa stanovite udaljenosti od špilje bacio vrlo jake čini na tu stranu (popraćene umirljivim bakanjem). Svi su se vratili svojim kućama i sjeli u podrumu čekajući - svi osim gospođe Artakserkso i njezina nesretnog supruga. Čarobnjak je morao ostati na svom mjestu (na određenoj udaljenosti koja ipak nije bila sigurna) da vidi kakav će biti ishod, a gospođa Artakserkso morala je ostati na svom mjestu da motri čarobnjaka.

Jedini je učinak te čarolije na zmiju bio jezovit san: sanjala je da je sva pokrivena luparima (vrlo nezgodno a donekle i istinito), i isto tako da se polako peče na vulkanu (vrlo bolno ali na žalost neistinito). I od toga se probudila!

Zacijelo je Artakserksova čarolija ipak bila bolja nego što se predmnijevalo. Bilo kako mu drago, Morska zmija nije izašla van - srećom za ovu našu priču. Premjestila je glavu tamo gdje joj je prije toga bio rep i zijevnula, otvorila ralje široke poput pećine i frknula tako glasno da su je čuli svi u podrumima u svim morskim kraljevstvima. I još je rekla:

— Stanite na kraj toj GLUPOSTI!

I dodala:

— Ako me taj bijedni vještac smjesta ne ostavi na miru, i ako bude još samo malo uzmućkao vodu, IZAĆI ĆU odavde, i najprije ću njega prožderati, a onda ću sve razmrskati na mokre komadiće. To je sve. Laku noć!

Gospođa Artakserkso odnijela je Pača obeznanjenog kući.

Kad se osvijestio - pobrinuli su se da se brzo osvijesti - skinuo je čini s Morske zmije i spremio torbu za put, a svi su stanovnici podmorja povikali uglas:

— Otprovite tog Pača! Glavno da se njega otarasimo! To je sve. Zbogom!

A sirenski kralj reče:

— Ne bismo te baš htjeli izgubiti, ali mislimo da bi morao otići!

Artakserkso je bio manji od makova zrna (što je bilo dobro za njega). Čak mu se i vodenpas nasmijao u brk.

Ali Roverandom je, začudo, bio silno uzrujan. Uostalom, on je imao valjane razloge znati da Artakserksove čini nisu bile bez učinka. A ugrizao je i onog morskog psa za rep, zar ne? I zakuhao je bio na samu početku kašu kad je ugrizao čarobnjaka za hlače. I pripadao je kopnenom svijetu pa je držao da je jednom sirotom čarobnjaku s kopna ipak malo teško podnositi zadirivanja svih tih morskih bića.

Bilo kako mu drago, pristupio je starini i izustio:

— Molim vas, gospodine Artakserkso!...

— Što je? — otpovrne čarobnjak sasvim ljubazno (bilo mu je drago što ga netko ipak ne zove Pač, a tjednima ga već nitko nije oslovio riječju "gospodine". — Što je? O čemu je riječ, psiću?

— Molim vas da mi oprostite, ozbiljno vas molim. Strašno mi je žao, mislim. Nisam uopće želio naškoditi vašem dobrom glasu...

Roverandom je mislio na Morsku zmiju i rep morskog psa, ali Artakserkso je (srećom) držao da je riječ o njegovim hlačama.

— No, dobro, dobro! — reče. — Bilo pa prošlo. Što manje riječi, to manje zla, ili manje zamjerki. Mislim da će najbolje biti da se zajedno vratimo kući.

— Ali, molim vas, gospodine Artakserkso — opet će Roverandom — biste li mi mogli opet vratiti moju veličinu?

— Kako da ne! — reče čarobnjak, sretan što netko još vjeruje da on ipak može nešto učiniti. — Kako da ne! Ali dok si god ovdje dolje, najbolje će ti biti, i najsigurnije, da ostaneš kakav jesi. Hajde da se najprije pokupimo odavde! A sad zbilja, uistinu, imam pune ruke posla.

I zbilja je, uistinu, imao. Otišao je u radionicu i skupio sve svoje rekvizite, oznake službe, simbole, zapise, zbirke recepata, ezoterije, aparate, torbice i bočice s kojekakvim čarolijama. Sve što je mogao spaliti, spalio je u svojoj talionici koja nije propuštala vodu, a ostatak je bacio u vrt iza palače. Tu su se poslije dogodile neobične stvari: sve je cvijeće poludjelo, i povrće se razraslo u čudovišnim razmjerima, a ribe koje su ga jele pretvorile su se u morske crve, morske mačke, morske krave, morske lavove, morske tigrove, morske vragove, pliskavice, moronje, cefalopode,

obične lamantine i neobične, ili su se samo otrovale, a tlapnje, priviđenja, neprilike, varke i halucinacije toliko su nabujale da nitko više u palači nije imao mira, pa su se morali iseliti. Zapravo su svi počeli štovati uspomenu na čarobnjaka kad su ga jednom izgubili. Ali to je bilo mnogo kasnije. Trenutačno su na sav glas zahtijevali da ih napusti.

Kad je sve bilo spremno, Artakserkso se oprostio sa sirenskim kraljem - prilično hladno. Čak ni sirenska djeca nisu kanda mnogo žalila za njim, jer je ponajčešće bio zauzet i rijetke su bile zgode kad je pravio mjehuriće (kao u onoj prigodi koju sam opisao). Neke su od njegovih šogorica nastojale ostati pristojne, pogotovo kad je i gospođa Artakserkso bila nazočna, ali su uistinu svi jedva čekali da ga vide kako odlazi ne bi li mogli Morskoj zmiji poslati smjernu poruku:

"Vaša visosti, onaj je nesretni vještac otišao i neće se više vratiti. Možete mirne duše spavati!"

Dakako da je s njim otišla i gospođa Artakserkso. Sirenski je kralj imao toliko kćeri da je mogao prilično bezbolno ostati bez jedne od njih, pogotovo od desete po redu. Poklonio joj je torbicu dragulja, utisnuo mokar poljubac u čelo na pragu i vratio se na svoje prijestolje. Ali svi su drugi žalili za njom, napose mnogobrojni nećaci i nećakinje, koji su žalili i za Roverandomom.

Najviše je ipak žalio i tugovao vodenpas:

— Kad god budeš išao na ljetovanje na more, napiši mi koji redak — reče mu — pa ću ja isplivati na površinu da se vidimo!

— Javit ću ti se! — reče mu Roverandom. I odoše.

Čekao ih je najstariji kit. Roverandom je sjeo u krilo gospođi Artakserkso, a kad su se svi dobro namjestili na kitovim leđima, krenuše.

Svi su im naglas dovikivali: — Zbogom! — a ispotiha dodavali: — Dobro smo se izbacili te napasti! — Ipak, ne sasvim tiho. I tako je završilo Artakserksovo službovanje na mjestu Pacifičkog i atlantskog čarobnjaka. Tko im je poslije čarobirao, ne znam. Vjerujem da su stari Psamatos i Mjesec- Svat podijelili među sobom taj posao. Obojica su bili tome posve dorasli.

Kit je pristao na tihoj obali daleko od Psamatosove dražice; Artakserkso je izričito tako želio. Tu je ostavio kita i gospođu Artakserkso, a sam je (s Roverandomom u džepu) otišao do dvije milje udaljenog primorskog ljetovališta da nabavi polovno odijelo i zeleni klobuk i nešto duhana u zamjenu za prekrasno odijelo od baršuna (koje je izazvalo pravu senzaciju na ulicama). Kupio je i invalidska kolica za gospođu Artakserkso (ne smijete ipak zaboraviti na njezin rep).

— Oprostite, gospodine Artakserkso — zausti iznova Roverandom dok su po podne sjedili opet na žalu. Čarobnjak je pušio lulu naslonjen leđima na kita zadovoljniji nego što je poodavno bio, i ničim zauzet. — A što će, molim lijepo, biti s mojim izgledom? I s veličinom, molim lijepo?

— Ma dobro, dobro! — reče Artakserkso. — Mislio sam da ću možda još malo odrijemati prije nego što prijeđem na posao, ali ništa ne smeta. Hajde da i to obavimo! Gdje mi je...

Tu naglo ušuti. Iznenada se sjeti da je spalio i bacio sve svoje čini na dno Dubokog plavog mora.

Doista se strašno uzrujao. Ustao je i opipao džepove na hlačama, i na prsluku, i na kaputu, izvrnuo ih i pregledao, ali ni u jednom od njih nije našao ni traga od svojih čarolija. (Dakako da ih šašavi starac nije ni mogao naći; bio je toliko uzrujan da je čak zaboravio da je tek prije sat-dva bio kupio to isto odijelo u zalagaonici. U stvari, to je odijelo prije toga pripadalo jednom postarijem komorniku, ili ga je bar on prodao, pa je prije toga temeljito ispraznio džepove.)

Čarobnjak sjede i obriše čelo purpurnim rupčićem, ponovo duboko ojađen.

— Zbilja mi je strašno žao! — reče. — Nisam nipošto želio da do vijeka ostaneš takav kakav si sada, ali sad zbilja ne vidim načina kako da ti pomognem. Neka ti ovo bude pouka da ubuduće ne grizeš hlače prijaznim i dobrim čarobnjacima!

— Kakve smiješne besmislice! — reče gospođa Artakserkso. — Baš si mi ti neki prijazan i dobar čarobnjak! Nisi ti ni prijazan ni dobar ni čarobnjak, ako smjesta ne vratiš ovom

psiću njegov stari izgled i veličinu - dapače, ako to ne učiniš, ja se vraćam u Duboko plavo more i nikad se više neću vratiti.

Siroti stari Artakserkso izgledao je gotovo isto onako zabrinut kao i onda kad je imao okapanja s Morskom zmijom.

— Dušo draga! — reče. — Strašno mi je žao, ali ja sam upotrijebio svoje najjače čini za ovoga psa kako ih nitko ne bi mogao razbiti - nakon što se Psamatos počeo petljati u tu stvar (proklet bio!), tek toliko da mu pokažem da on ne može baš sve što zamisli, i da neću dopustiti da mi se neki zečevi od pješćanih vještaca miješaju u moje privatne poslove - a kad sam dolje pospremao stvari, potpuno sam zaboravio zadržati to protusredstvo, koje sam obično držao u crnoj torbici što mi je visila na vratima u radionici.

Bog i bogme, uvjeren sam da ćeš se složiti sa mnom da sam se htio samo malo našaliti s tobom — nastavi obraćajući se Roverandomu, a krupni nos još mu više poraste i pocrveni od ojađenosti.

I dalje je uzvikivao: — Bog i bogme, gajde mu njegove! — vrteći glavom i bradom. Nije uopće primijetio da ga Roverandom ne sluša, a da mu kit namiguje. Gospođa Artakserkso je bila ustala i otišla do svoje prtljage, a sad se nasmijala pružajući mužu staru crnu torbicu.

— Daj prestani tresti bradom i prihvati se radije posla! — reče mu. Ali kad Artakserkso ugleda torbicu, bijaše u prvi mah toliko osupnut da se samo zagleda u nju i zine.

— Hajde, hajde! — produži žena. — Zar nije ovo ta tvoja torbica? Uzela sam je sjoš nekoliko drugih svojih sitnica s one gadne hrpe smeća što si je ostavio za sobom u vrtu.

Kad otvori torbicu da zaviri u nju, iz nje ispadne čarobnjakov čarobni štapić nalik na naliv-pero, a odmah zatim izbije oblak čudnog dima što se kovitlao u čudnim oblicima i neobičnim grimasama. Tad se tek Artakserkso prene i uzvikne:

— Daj to vamo! Nemoj mi to trošiti!

Zgrabivši Roverandoma za šiju, gurne ga u torbicu dok bi rekao "keks", iako se psić ritao i kevtao. Zatim okrene torbicu u zraku tri

puta mašući usput onim perom u drugoj ruci, i...

— Hvala! Sad će biti sve u redu! — reče i otvori torbicu.

Nešto bučno prasne i vidi! gle! torbica nestane i ostane samo Rover, onakav kakav je bio prije nego što je prvi put, onog davnog jutra, sreo čarobnjaka na tratini. Pa dobro, možda i nije bio baš onakav nego malo veći jer je bio i nekoliko mjeseci stariji.

Ne vrijedi sad opisivati kako je psić bio uzbuđen, ni kako mu se sve oko njega činilo smiješno i sitno, pa čak i onaj najstariji kit, ni kako se sam osjećao jak i krvoločan. Samo je načas čeznutljivo pogledao čarobnjakove hlače, ali kako nije želio da se ponovi ista priča, pretrča oko jedne milje ukруг od radosti i živ se izlaje, pa se vrati i reče: — Hvala lijepa! — Štoviše, još i doda: — Drago mi je što sam imao čast upoznati vas — što je zaista bilo vrlo pristojno od njega.

— Molim, molim! — reče Artakserkso. — Ovo je bila posljednja čarolija koju sam izveo. Sad se povlačim u mirovinu. A za *tebe* će biti najbolje da odmah odeš kući. Nije mi više ostalo čarolije da te vratim pa ćeš morati pješice. Ali što je to za jednog snažnog mladog psa!

I tako se Rover oprostio s njim, kit mu je namignuo a gospođa Artakserkso dala mu komad torte; nakon toga ih dugo, dugo nije vidio. Mnogo, mnogo kasnije, kad je došao u primorsko ljetovalište u kojem nikad prije nije bio, doznao je što je poslije bilo s njima. Ne s kitom, naravno, nego sa čarobnjakom u mirovini i njegovom suprugom.

Nastanili su se bili u tom ljetovalištu i Artakserkso je, pod imenom A. Pač, otvorio prodavaonicu cigareta i slatkiša nedaleko od plaže - ali je dobro pazio da se nikad više ne skvasi, štoviše, da ne okusi ni svježe vode (što mu nije bilo osobito teško). Nije to bio baš neki posao za čarobnjaka, ali se barem trudio da počisti sve ono smeće što su njegovi kupci ostavljali za sobom na plaži. Ujedno je i dobro zaradio na "Pačeva slatkoj vuni" koja je bila sva ružičasta i ljepljiva. Možda je u njoj bilo čak i nešto malo čarolija, jer su je djeca toliko voljela da su je jela još i nakon što su štapić bacila u pijesak.

Gospođa Artakserkso, hoću reći gospođa Pač, zaradila je još više novca. Ona je držala na plaži šatore i pokretne kabine u kojima su se presvlačili kupači, davala poduku iz plivanja i vozila se kući u invalidskim kolicima koja su vukli bijeli poniji. Po podne je nosila nakit sirenskog kralja i postala vrlo glasovita tako da nitko nikad nije spominjao pred njom njezin rep.

Dotle naš Rover šestari po seoskim putovima i puteljcima idući za svojim nosom koji će ga na kraju uvijek dovesti kući, kao što uvijek dovodi sve pse.

"Znači da se ipak ne ostvaruju svi snovi Mjeseca-Svata... to je, uostalom, i sam rekao," mislio je Rover klipšući. "Ovaj se san očito nije ostvario. Ne znam čak ni kako se zove mjesto u kojem stanuju ti dječaci, a to je zbilja šteta"

Ustanovio je da se na kopnu počesto kriju isto takve opasnosti za psa kao i na Mjesecu ili u oceanu, iako nije toliko zanimljivo. Pokraj njega su prašili automobili jedan za drugim, a u njima uvijek isti ljudi (tako se bar njemu činilo), i svi su jurili nekamo punom brzinom (sa svom svojom prašinom i smradom).

— Ne vjerujem da pola njih znaju kamo uopće idu, ili zašto tamo idu, ili da će znati kad stignu tamo — gundao je Rover kašljući i gušeći se. Spadao je s nogu od umora na tvrdim, sumornim, crnim cestama. Stoga je radije skretao u polja, gdje je doživio mnogo bezazlenih pustolovina sa pticama i zečevima lutajući bez cilja, i mnogo puta se s užitkom pograbio sa drugim psima, a nekoliko je puta i navrat-nanos pobjegao od većih pasa.

I tako je naposljetku, nakon više tjedana ili mjeseci otkako je počela ova pripovijest (on vam sam ne bi znao reći koliko je vremena odonda proteklo), došao do onih svojih vrtnih vrata. A na tratini se dječak igrao žutom loptom! I san se ostvario, iako se nije više tome uopće nadao!!

— Eno Roverandoma!!! — usklikne dječak broj dva.

A Rover je sjeo i zauzeo položaj kao da moli, glas ga je izdao pa nije mogao ni zalajati, a dječak mu je izljubio glavu i odjurio u kuću vičući na sav glas:

— Vratio mi se onaj moj psić koji moli, velik i pravi!

Isprispovjedio je sve to svojoj baki. Otkud je Rover mogao znati da je od sama početka pripadao baki onih istih dječaka? Bio je kod nje svega mjesec-dva prije nego što ga je čarobnjak začarao. Samo se pitam koliko su o tome znali Psamatos i Artakserkso?

Baka (silno iznenađena što joj se pas vratio živ i zdrav, što mu nije automobil skrhao vrat niti ga teretnjak pregazio) nije shvaćala što joj to govori dječak, iako joj je on sve lijepo do u tančine isprispovjedio više puta za redom. Prilično je teško pojmila (bila je, naravno, i malčice nagluha) da će se pas od sada zvati Roverandom, a ne Rover, zato što ga je Mjesec-Svat tako prozvao ("Kakve se to lude misli vrzu ovom djetetu po glavi!"), i da ipak ne pripada njoj nego dječaku broj dva, jer ga je njemu mama donijela kući u košari sa škampima ("Dobro, dobro, zlato moje, neka ti bude, iako ja mislim da sam ga kupila od sina vrtlarova brata").

Dakako da vam neću sad prepričavati kako su se sve prepirali jer je ta prepirka bila duga i zamršena, kao što često biva kad su obje strane u pravu. Najvažnije je da znate da su ga otada doista zvali Roverandom, i da je doista pripao dječaku, a kad je došao kraj dječakovu boravku kod bake, vratio se u onu istu kuću u kojoj je nekad sjedio na komodi. Dakako da nikad više nije sjedio na komodi. Katkad je boravio na selu, a katkad je, najčešće, boravio u onoj bijeloj kući na litici kraj mora.

Dobro je upoznao starog Psamatosu, nikad toliko dobro da ne bi izgovarao slovo P u njegovu imenu, ali toliko dobro da ga je, kad je odrastao i postao velik i dostojanstven pas, gdjekad izvlačio iz pijeska i budio iz sna te sate i sate čavrljao s njim. Roverandom je uistinu postao vrlo mudar i stekao dobar glas u svojoj sredini i doživio još kojekakve pustolovine (mnoge od njih zajedno s dječakom).

Ipak su pustolovine koje sam vam isprispovjedio zacijelo bile najneobičnije i najuzbudljivije od svih njih. Samo Tinkerica ne vjeruje ničemu od svega toga. Jalna mačketina!

---

[1] Datum od kojeg nešto počinje (lat).

[2] Od početka (lat).

Table of Contents

[UVOD](#)

[Roverandom](#)